



Verksamhetsberättelse
& årsredovisning

2017

Sverige får ett nytt klimatpolitiskt ramverk
Trendbrott: köttkonsumtionen minskar
Kenyas fiskeindustri: hon går mot strömmen
Stopp för ålfiske i Östersjön

Naturskyddsföreningen

Innehåll

Johanna och Karin har ordet 4

Verksamhetsmodell 7

Året i korthet 8

Tre strategier 10

Våra fem sakområden 12

Folkrörelsen 34

Insamling och medlemsvärvning 38

Samarbeten 40

Grön konsumentmakt 42

Hållbar konsumtion 45

Skolan 46

Styrelsen 48

Intervju med kanslichefen 50

Effektrapport 2017 51

Årsredovisning 52

Kort om Naturskyddsföreningen

- » Naturskyddsföreningen bildades 1909 och är Sveriges mest inflytelserika miljöorganisation.
- » Naturskyddsföreningen är en folkrörelse och har i dag 226 000 medlemmar.
- » Naturskyddsföreningen folkbildar samt påverkar politiker, makthavare och myndigheter.
- » Naturskyddsföreningen arbetar lokalt, regionalt, nationellt och globalt.

Våra värdegrunder

- » Att rädda naturens liv
- » Att främja människors hälsa
- » Att verka för global solidaritet

Våra ändamål

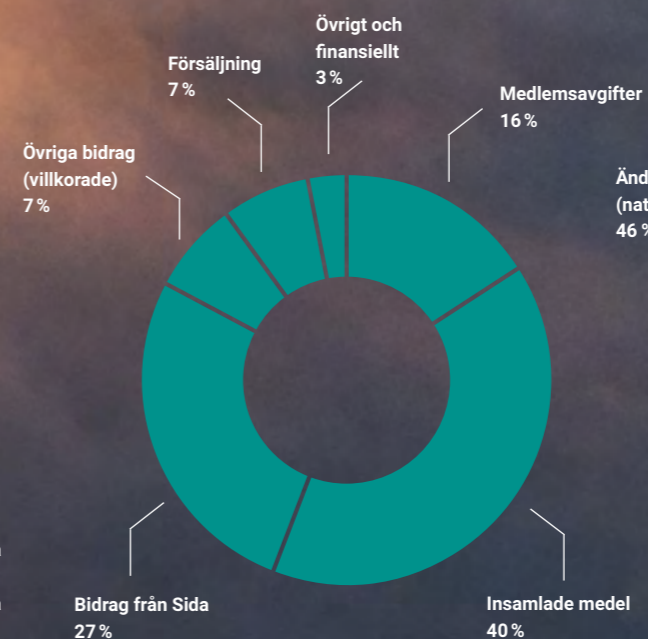
Naturskyddsföreningen ska:

- » verka för att hos människor väcka och underhålla känslan för naturen och dess värden,
- » verka för att människans samhälle och verksamhet anpassas efter naturens förutsättningar,
- » och väcka opinion och påverka beslut rörande naturskydd och miljövard, samt verka för skydd och vård av värdefull natur.

Våra strategier

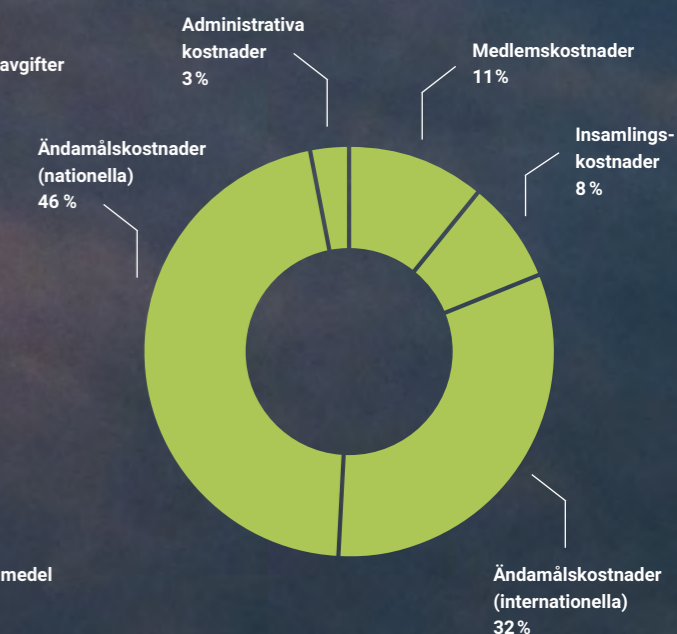
- » Naturkänsla – att väcka och underhålla kärleken till naturen
- » Att stärka den gröna konsumentmakten, där vår miljömärkning Bra Miljöval ingår
- » Att arbeta med politisk påverkan

Härifrån kommer pengarna Totalt 223 mkr (inkl finans)



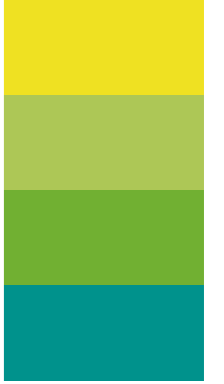
Nyfiken på dessa siffror? Läs årsredovisningen på sidorna 52–69.

Hit går pengarna Totalt 213 mkr





Johanna och Karin har ordet



MED STOLTHET kan vi blicka tillbaka på 2017 och återigen konstatera att Naturskyddsföreningen är en mycket viktig samhällsaktör. Med våra 226 000 medlemmar är vi en kraft att räkna med. Många års envist arbete, ofta i samarbete med andra samhällsaktörer, gav under 2017 flera goda resultat.

FÖRENINGEN HAR LÄNGE DRIVIT att Sverige ska vara ett föregångsland i klimatarbetet. Under året antog riksdagen ett klimatpolitiskt ramverk som innehåller nya klimatmål, en klimatlag och ett klimatpolitiskt råd. Riksdagen beslutade också om flera nya styrmedel för att minska utsläppen i transportsektorn – reduktionsplikt, bonus-malus och flygskatt – förslag som föreningen drivit under många år. Under året lyckades vi också få igång debatten om de utsläpp som finns men inte syns – de utsläpp som sker någon annanstans på grund av vår konsumtion av resor, mat eller prylar men som inte redovisas i den svenska klimatstatistiken.

»Förändringar kommer till stånd genom kunskap, engagemang, nytänkande och hårt arbete«

BYT TILL EKO! är något som Naturskyddsföreningen hävdade länge. Under 2017 kunde vi glädja oss åt ett fortsatt rekord på den svenska ekomarknaden: försäljningen ökade med nästan tio procent. Regeringen beslutade om en satsning på ekologiskt, med mål om att 30 procent av den svenska jordbruksmarken och 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen ska vara ekologisk år 2030.

TIDIGT UNDER 2017 fick vi ett tufft besked då Skogsstyrelsen meddelade att de skulle ta en paus i inventeringen och registreringen av nyckelbiotoper, det vill säga särskilt skyddsvärda miljöer där det kan förväntas förekomma rödlistade arter. Men det som inledningsvis tycktes bli ett mycket hårt

slag mot naturvärden vände under året. Efter mycket påtryckningar och ett stort engagemang från den ideella naturvärden kom regeringen med ett beslut om att det ska göras en landsomfattande nyckelbiotopsinventering.

FÖRENINGEN HAR LÄNGE DRIVIT viktiga frågor om miljögifter och vi kan nu glädja oss åt att 75 procent av landets kommunala förskolor arbetar med *Giftfri förskola* och att det äntligen finns PFAS-fri skoimpregnering som är märkt med *Bra Miljöval*. Vidare noterar vi framgångar i vårt arbete med plastfrågan. Vår rapport *Plast på rätt plats* väckte stort intresse, och vi inledde samverkan med flera butikskedjor om plastpåsar. Vi har också aktivt lyft problematiken med mikroplaster, och regeringen har nu fattat beslut om förbud mot mikroplaster i kosmetiska produkter som sköljs av samt gett Naturvårdsverket i uppdrag att föreslå ytterligare steg.

DET ÄR LÄTT ATT FASTNA i misströstan över alla till synes överstigitliga problem, såsom ökande halter av växthusgaser i atmosfären, skogar och hav som skövlas, kemikalier och plast som fyller våra hav och vattendrag, miljöaktivister som mördas och ekosystem som närmar sig kollaps. Därför är det ibland viktigt att summera framgångar och upptäcka att det faktiskt lönar sig att driva på för en positiv förändring, men också att förändringar kommer till stånd genom kunskap, engagemang, nytänkande och hårt arbete.

VÄRLDEN BEHÖVER MER ÄN någonsin människor med vilja, hopp och mod att förändra. Genom Naturskyddsföreningen får vi tillsammans en enorm kraft att göra skillnad.

Johanna Sandahl,
Ordförande

Karin Lexén,
Generalsekreterare



Tapetserabi.

Intäkter

Medlemsavgifter, stiftelser och fonder, gåvor, företags-samarbeten, Sida och andra myndigheter, EU-medel och föreningar.

Vår verksamhet

Medlemmar

226 000

Alla medlemmar har möjlighet att komma med förslag, skriva motioner och påverka föreningens verksamhet på alla olika nivåer, lokalt, regionalt och på riksnivå. Medlemmarna får föreningens medlemstidning *Sveriges Natur*, information och program från Naturskyddsföreningens sin lokala krets samt andra medlemsförmåner.

Kretsar/länsförbund

270/24

Det finns en lokal Naturskyddsförening, krets, i så gott som alla Sveriges kommuner. Varje krets är en självständig förening med styrelse, budget och programverksamhet. Till kretsarnas hjälp finns länsförbund (vars styrelser väljs av kretsarna) och regionala kanslier som kan samordna projekt och verksamhet på regional nivå. En del av medlemsavgiften går till kretsar och länsförbund i form av bland annat återbäring och projektbidrag.

Nätverk

6

Inom Naturskyddsföreningen finns det en rad olika nationella nätverk som samlar medlemmar över hela landet med specialintressen i särskilda frågor inom natur och miljö. Dessa nätverk anordnar träffar, utbildningar och aktiviteter. I dagsläget finns sex olika nätverk:

1. Skogsnätverket
2. Kemikalienätverket
3. Havsnätverket
4. Mat- och jordbruksnätverket
5. Klimatnätverket
6. Handla miljövänligt-nätverket

Riksstämman



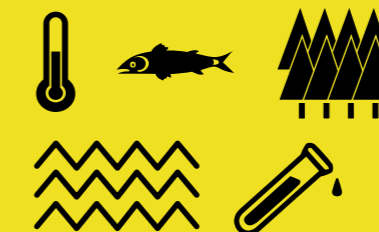
Riksstämman hålls vartannat år och är föreningens högsta beslutande organ. Ofta går en eller flera medlemmar, kretsar och länsförbund ihop och lämnar in motioner tillsammans. Under stämman fattas beslut genom att valda representanter för kretsar och länsförbund röstar. Representanterna väljer också riksstyrelse, samt fastslår budget och fyraåriga verksamhetsriktlinjer. Under stämmo-fria år hålls istället en rikskonferens.

Riksstyrelse



Riksstyrelsen består av 13 personer (inklusive en representant för personalen samt ungdomsföreningen Fältbiologernas ordförande) som tillsammans styr föreningens verksamhet i tvåårsperioder. Styrelsen fastslår budget och verksamhetsinriktning, samt beslutar om övergripande strategier och policyer. Föreningens generalsekreterare, kanslichef och medlemstidningens chefredaktör anställs direkt av styrelsen.

Rikskansliet | 5 arbetsområden



Generalsekreteraren är rikskansliets högsta chef. Generalsekreteraren och kanslichefen ser tillsammans till att kansliet genomför de beslut som fattas av föreningens stämman och riksstyrelse. Att föreningen ska ge ut en medlemstidning står i stadgarna och är en viktig uppgift för rikskansliet.

Naturskyddsföreningens fem prioriterade sakområden:

1. Klimatförändringar
2. Marina ekosystem och fiske
3. Miljögifter i samhälle och natur
4. Skog
5. Jordbruk och livsmedelstrygghet



39

Globala samarbeten Rapporterar till Sida

Rikskansliet har arbetsplatser i Stockholm och Göteborg



Bra Miljöval

2017 i korthet

2500

Så många bidrag skickades in till kampanjen *Natural reality* under 2017. Kampanjen där svenska folket fick dela med sig av sina bästa naturupplevelser genom att skicka in en bild och motivering gick av stapeln i somras. Vinnaren fick förutom äran en upplevelseresa i regi av klädföretaget Houdini.

Schyssta ungdomar

Projektet Schysst slog alla tidigare rekord när man i Eskilstuna lyckades engagera 1 000 ungdomar i en rad olika utomhusaktiviteter kopplade till natur och miljö.



30 ton

Så mycket kemikalier besparade vi vår planet i och med *Klädbytdagen* som arrangerades på 124 platser runtom i Sverige den 1 april 2017. Genom att byta kläder istället för att köpa nya sparade vi också in uppskattningsvis 40 000 kubikmeter vatten och 280 ton koldioxid. Men effekterna stannar inte där – under namnet *Nordic Swap Day* arrangerades *Klädbytdagen* på ytterligare 100 platser i Norge och Danmark.

779

produkter med Bra Miljöval

Så många produkter var under 2017 märkta med Naturskyddsföreningens miljömärkning *Bra Miljöval*. Det är en ökning med 43 produkter jämfört med 2016.



Som en del av skolprojektet *Tack för maten, bina!* byggde 4 250 skolelever så kallade bihotell för vilda pollinere.

39

Naturskyddsföreningen bedriver ett omfattande globalt miljöarbete. Under 2017 samarbetade vi med 39 olika lokala, regionala, nationella och globala organisationer i nio länder på fyra kontinenter. Vi arbetar nära våra samarbetsorganisationer i frågor som rör bland annat kapacitetsutveckling, gemensamt påverkansarbete och ekonomiskt stöd.



1,8 milj

Naturskyddsföreningens kampanj *Plastfritt hav* ökade kunskapen hos såväl politiker som allmänhet. Genom Instagram, Facebook och andra kanaler lärde sig över 1,8 miljoner svenskar om vilka effekter den svårnedbrytbara plasten, både plastskräp och mikroplast, har på vår natur.



Skapat dålig julstämning

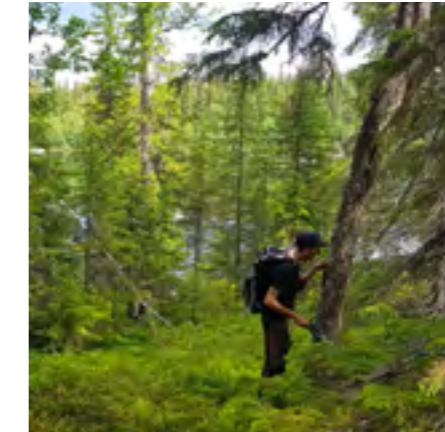
Under rubriken *Så pajar du årets julstämning* berättade Naturskyddsföreningen med ett satiriskt grepp om det traditionella julbordets alla baksidor. Från glöggens besprutade russin till den onaturliga färgen på julskinkan och att 97 procent av de unga ålarna har försvunnit från Europas kuster. Tilltaget blev en klickrakett och plockades bland annat upp av radio.

1400

Så många barn deltog i barn- och familjeaktiviteter Natursnokarna under 2017. Natursnokarna vänder sig till barn mellan tre och tio år. Dessutom deltog närmare 1 000 vuxna ledare.

Gör om, gör rätt

I vårens partiledardebatt i SVT:s Agenda valdes klimatfrågan helt bort. Något som Naturskyddsföreningen och andra miljöorganisationer uttryckte sin oro över – en orimlig prioritering av debattämnen. Till höstens debatt i oktober blev klimatfrågan istället ett av kvällens huvudnummer.



Skogsstyrelsen beslutade i mars att pausa inventeringen av skyddsvärd skog i nordvästra Sverige. Det fick 300 av Naturskyddsföreningens medlemmar att gå ut i skogen och fortsätta inventeringen. Kunskap om våra skogar är avgörande för att kunna skydda de mest värdefulla skogarna och den biologiska mångfalden. Senare under året återupptogs och utökades inventeringen av nyckelbiotoper. Året i korthet: ett steg bakåt och två framåt.



Guldspaden och publishingpriset

Prisregnet över vår tidning *Sveriges Natur* fortsätter. 2017 belönades tidningen med guldspaden för Per Liljas reportage om den svenska marknaden för biodiesel och dess kopplingar till ohållbar palmoljaodling i Asien. Dessutom kammade tidningen hem publishingpriset i kategorin webbtidning med motiveringen »Bra magasinkänsla med fina bilder och tillgängliga delningsfunktioner«.

Gratis till oss!

»En av de viktigaste kunskapsöversikterna som gjorts«

Det sa Parul Sharma, tidigare ordförande i FN:s Agenda 2030-delegation om Naturskyddsföreningens rapport om hållbar utveckling i skolan. Rapporten visar på stora brister i hur både stat och kommuner arbetar med lärande för hållbar utveckling.

Katarina Sandberg, Parul Sharma och Agnes Vungi på en kick off för Agenda 2030-arbetet i Kalmar.

Tre strategier

Naturskyddsföreningen är en ideell förening för naturskydd och miljövård. Föreningen är parti-politiskt och religiöst obunden och har funnits i över hundra år. Sveriges största miljöorganisation vill bidra till att göra världen lite bättre. För att göra det tar vi utgångspunkt i följande tre strategier.



01 Naturkänsla

Vi vill ge alla människor möjlighet att uppleva och känna kärleken till naturen. Det gör vi genom att till exempel anordna utflykter, föredrag och kurser som vänder sig till barn, ungdomar och vuxna.

02 Konsumentmakt

Vi vill att var och en ska kunna göra sitt bästa för miljön i vardagslivet. Därför arbetar vi med konsumentmakt genom att både dela med oss av och fråga efter kunskap om hur olika varor och tjänster påverkar natur och miljö både i Sverige och globalt. Vi märker varor och tjänster med *Bra Miljöval*, vår egen självständiga miljömärkning.

03 Politisk påverkan

Alla kan göra små och stora insatser för miljön, men för att förändra samhället krävs det också politiska beslut. Därför arbetar vi med direkt politisk påverkan genom att debattera både muntligt och skriftligt, svara på remisser, delta i utredningar och referensgrupper. Föreningens representanter uttalar sig ofta i media och vi gör även egna utspel i massmedia och genom sociala medier för att skapa debatt och opinion.

Folkbildning

Som Sveriges största folkrörelse inom natur- och miljöområdet har vi och våra medlemmar även ett folkbildande uppdrag. Med stor erfarenhet och gedigen kunskap om frågor som rör allt från djur och natur till klimat och miljögifter arrangerar vi föredrag, skolprojekt, utflykter och debatter i hela landet. Folkbildning används som stödmetod till våra tre strategier och stärker både konsumentmakts- och påverkansarbetet samt används för att väcka naturkänsla.

Vår framtidsstrategi

Under 2017 intensifierades arbetet med Naturskyddsföreningens framtidsstrategi, ett strategidokument för perioden 2019–2022. Framtidsstrategin läggs fram på stämman 2018 för ombud att rösta om.

Våra fem sakområden

Klimatförändringar

01

**Marina ekosystem
och fiske**

02

**Miljögifter i
samhälle och natur**

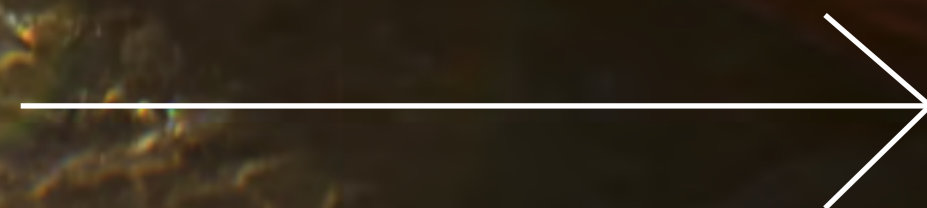
03

Skog

04

**Jordbruk och
livsmedelstrygghet**

05



Klimatförändringar

01

Mål

- » Riksdagen har antagit mål om utsläpp nära noll 2030 och en plan för hur det ska uppnås.
- » Energikommissionen förordar ett scenario med 100 procent förnybart.
- » Riksdagen har beslutat att införa ett bonus/malus-system, en flygskatt och en kvotplikt för biodrivmedel samt dubblerat underhållet till järnvägen jämfört med idag.

Framgångar

- » Ett nytt klimatpolitiskt ramverk, inklusive nya klimatmål, har antagits av Sveriges riksdag.
- » Energikommissionen har enats om nya energipolitiska mål för Sverige, inklusive 100 procent förnybar elproduktion till år 2040.
- » Beslut eller förslag till beslut om flygskatt, bonus/malus och en reduktionsplikt. Järnvägsunderhållet har ökat rejält, dock ingen dubbling.

Fokus framåt

- » Valår: Viktigt att den breda klimatfrågan får en central roll i valrörelsen och inte förminsкас till att endast handla om en enskild sakfråga.
- » Verka för avskaffandet av klimatskadliga subventioner.
- » Tydligare inriktning på strukturella klimatfrågor, såsom konsumtionsbaserade utsläpp.
- » Införandet av kilometerskatt på tunga lastfordon.

FN:s globala mål



Krafttag mot konsumtionsbaserade utsläpp

Klimatförändringarna är verkliga. Påtagliga. De pågår. Nu. Men parallellt pågår också ett intensivt arbete för att, i enlighet med Parisavtalet, hålla oss under 1,5 graders global uppvärmning. Det är ett arbete som för Naturskyddsföreningens del handlar mycket om transporter, och under året såg flera viktiga politiska beslut dagens ljus – beslut som kommer att ha en reell påverkan på våra utsläpp.

RIKSDAGENS antagande av Sveriges nya klimatpolitiska ramverk innefattar nya klimatmål, en klimatlag och ett klimatpolitiskt råd. Inom transportområdet beslutades det om en rad nya styrmedel. Det handlar till exempel om flygskatten, bonus/malus och reduktionsplikt – frågor som Naturskyddsföreningen har drivit i flera år.

REGERINGENS INFÖRANDE av en flygskatt ger en viktig signal – flyget är en av de stora klimatbovarna. Naturskyddsföreningens egen opinionsundersökning från 2016 visade på en utbredd vilja att införa skatten. Skatten räcker inte för att minska flygets klimatpåverkan tillräckligt för att bidra till uppfyllelsen av nationella och internationella klimatmål, men är en viktig delseger.

REGERINGENS FÖRSLAG på ett så kallat bonus/malus-system är också en framgång i arbetet. Nya bilar som genererar höga koldioxidutsläpp får en högre skatt (malus), medan nya bilar med låga utsläpp belönas med en bonus. Det är en Robin Hood-skatt som syftar till att öka andelen miljövänliga fordon och på sikt bidra till en fossiloberoende fordonsflotta.

Klimatpolitiska rådet

En ny klimatpolitisk vakthund. Så kan man kalla det klimatpolitiska rådet som inrättades under 2017. Den nya myndigheten kommer övervaka att klimatmålen nås och se till att de klimatbeslut som regeringen lägger fram till riksdagen blir tillräckligt konkreta, styrande och underbyggda. Arbetet som kommer att vila på en tung forskargrund, något som Naturskyddsföreningen starkt lobbade för, påbörjades vid ingången av 2018.

DEN HÄR TYPEN AV SYSTEM är självförsörjande och kostar inte staten någonting. Naturskyddsföreningen ser också positivt på det förslag om reduktionsplikt som regeringen la fram under 2017. Det går ut på att den bensin och diesel som säljs ska blandas ut med biodrivmedel. Fram till år 2030 ska inblandningen uppgå till 50 procent.

»Två tredjedelar av våra konsumtionsbaserade utsläpp sker i andra länder«

UNDER 2017 BORDLADES regeringens egen utredning om en kilometerskatt på tunga lastfordon, dock återkom regeringen i mars 2018 med ett principförslag som i grunden är positivt även om det finns luckor. Det saknas dock en process för att faktiskt genomföra förslaget varför föreningens påverkansarbete fortsätter.

SVERIGE FRAMSTÄLLS OFTA som ett föregångsland när det gäller utsläppsminskningar. Den bilden är tyvärr inte helt sann. 2017 var året då konsumtionsbaserade utsläpp fick genomslag på miljöagendan. De utsläpp av växthusgaser som vår import och internationella resor orsakar har inte minskat alls. Två tredjedelar av våra konsumtionsbaserade utsläpp sker i andra länder. Trots det omfattas de här utsläppen inte alls av dagens klimatpolitik. Därför kräver vi ett kompletterande klimatmål samt styrmedel för att minska de konsumtionsbaserade utsläppen. ●

Kopparkapslarna duger inte

Det har kallats ett av de största miljömålen i Sveriges historia. Under hösten 2017 inleddes domstolsförhandlingarna om slutförvaret av kärnavfall. Naturskyddsföreningen och andra har länge påpekat osäkerheten kring de kopparkapslar som skulle användas. Mark- och miljödomstolens rekommendation till regeringen gick på samma linje och kräver nu ytterligare underlag för att slutförvaret ska kunna godkännas.

REKOMMENDATIONEN från Mark- och miljödomstolen är i sig glädjande, den gick på vår linje och kräver ytterligare underlag om kopparkapslarna. Men glädjen blir kortvarig. Vi har försatt oss i en situation där vi har 12 000 ton kärnbränsle som ska lagras i 100 000 år – vad gör vi? Den frågan har sorgligt nog inget bra svar. Det vi vet är att vi behöver titta på alternativa möjligheter till slutförvar. En sådan möjlighet skulle eventuellt kunna vara djupa borrhål. Oljeindustrin, en av de direkta orsakerna till vår nuvarande klimatsituation, kan möjligen bidra med något gott här – nämligen kunskapen att borra riktigt djupt, flera kilometer. Naturskyddsföreningen kommer att fortsätta att bevaka denna ödesfråga, men pustar alltså nu tillfälligt ut efter rekommendationen att kopparkapslar på 500 meters djup omslutna av bentonitlera inte bedöms vara en tillräckligt säker metod för slutförvaring. Nu är det upp till regeringen att ta ställning till domstolens rekommendation och föreslå en färdplan framåt. ●

Samarbetsorganisationer Klimatförändringar

- » Anab, Brasilien
- » Earthlife, Sydafrika
- » Ecoaction, Ukraina
- » EMG, Sydafrika
- » Nape, Uganda
- » Necu, Ukraina
- » Third World Network, globalt nätverk

Viktiga steg i energi- omställningen

I flera av Naturskyddsföreningens samarbetsländer märks klimatförändringarna tydligt. Så är det i till exempel Sydafrika. Landet präglades under året av en allvarlig torka och därför är arbetet mot fossil- och vattenintensiva energilag såsom kärnkraft, kolkraft och fossilgas viktigare än någonsin. I övriga samarbetsländer – Ukraina, Uganda och Brasilien – har viktiga insatser gjorts i omställningen till förnybara energisystem.

SYDAFRIKA ÄR EN AV VÄRLDENS STÖRSTA producenter och konsumenter av kol per capita. Landet står i dag för nära hälften av hela Afrikas koldioxidutsläpp. Omställningen av energisektorn är helt avgörande om landet ska lyckas hålla sina löften enligt Parisavtalet. När miljödepartementet i Sydafrika godkände bygget av ett nytt stort kolkraftverk i den nordliga Limpopo-provinsen tog Naturskyddsföreningens samarbetsorganisation Earthlife Africa Johannesburg beslutet till domstol. Överklagandet handlade om att analysen av konsekvenserna för klimatet varit otillräcklig. Högsta domstolen dömde till Earthlife Africa Johannesburgs fördel och frågan om kraftverket har skickats tillbaka till miljödepartementet för ny beredning. Domen är en stor framgång i arbetet.

UKRAINA ÄR BEROENDE AV kärnkraft, gas och olja för sin energiförsörjning. Dessutom utnyttjas landets energi ineffektivt. Otillräcklig och opålitlig uppvärmning av bostäder och brist på varmvatten hör till vardagen för ukrainare, samtidigt som de måste betala för mycket av den energi som går förlorad. För att förbättra denna situation har Natur-

skyddsföreningens samarbetsorganisation National Ecological Centre of Ukraine (Necu) arbetat med att öka allmänhetens kunskap om energisituationen i landet samt försökt påverka politiker att genomföra reformer. Efter flera år av Necus och andra miljöorganisationers ihärdiga arbete har det äntligen gett resultat. Flera reformer för att öka energieffektiviseringen antogs 2017.

INOM VÅRT GLOBALA påverkansarbete, *Global Advocacy Projects (GAP)*, låg fokus under 2017 på ett stopp för Världsbankens investeringar i fossil energi samt ökat stöd till energilösningar som förser människor med el. 2017 släppte vi tillsammans med Bank Information Centre en rapport som granskar Världsbankens direktiv för energiinvesteringar. Utbyggnaden av förnybar energi till människor som lever i fattigdom är nödvändig för att Världsbanken ska nå sin målsättning om utrotad fattigdom och gemensamt välstånd, samt för att nå målsättningen för Parisavtalet och FN:s globala mål. I rapporten som presenterades på Världsbankens årsmöte och på klimattoppmötet i Bonn i november, framgår det tydligt att Världsbanken måste satsa mer på förnybar energi och ökad energitillgång. I kampanjen *Big Shift Global* nådde Naturskyddsföreningen och ett antal systerorganisationer viktiga milstolpar. I slutet av året utfärdade Världsbanken ett löfte om att helt upphöra med finansiering av utvinningsrelaterade olje- och gasprojekt från och med år 2019. Det är ett viktigt steg i utfasningen av fossil energi.

SAMTIDIGT SOM 2017 var ett år med stora genomslag såg vi också en fortsatt oroande utveckling där utrymmet för det civila samhället att göra sin röst hörd krymper. Miljökämpar världen över som försvarar naturen tillhör de mest utsatta rättighetsförsvararna. Därför är vårt samarbete med miljö- rörelsen runt om i världen viktigare än någonsin. ●

Marina ekosystem och fiske

Havens miljö – en fråga för mänskligheten

Gigantiska plastöar i världens hav, förödande bottentråning och giftiga båtbottnfärger i svenska farvatten. Arbetet för en bättre havsmiljö är livsviktigt och måste drivas på flera olika nivåer parallellt – lokalt, regionalt, nationellt och globalt.

Mål

- » Ingen bottentråning i Sverige innanför en gräns av tolv nautiska mil från kusten.
- » Det pågår processer över hela landet för att se till att svenska vattenkraftverk har relevanta miljöanpassningar.
- » Minst 40 procent av Sveriges båtägare använder sig av alternativa giftfria metoder för att hålla sina båtbottnar fria från påväxt.

Framgångar

- » Tre månader långt ålfiskestopp i Östersjön, Nordsjön och Atlanten.
- » Bilateralt avtal med Danmark gav ett större område i Kattegatt officiell Natura 2000-status.
- » 50 miljoner kronor till FN:s arbete mot illegalt fiske, bättre reglering av fiske i skyddade områden samt insatser för att samla Östersjö-länderna kring ett förbud mot mikroplaster i kosmetika.

Fokus framåt

- » Kommunala beslut som gynnar minskad användning av giftiga båtbottnfärger, fler båtbottn-tvättar och alternativa giftfria lösningar.
- » Regeringen driver på för ett EU-förbud mot mikroplastpartiklar i produkter såsom skönhetsprodukter.
- » Totalförbud mot ålfiske i samtliga farvatten inom EU.

SVERIGE OCH FIJI, två länder som ligger långt ifrån varandra men som delar oron för hur vi hanterar våra hav. Tillsammans tog de båda länderna initiativet till den första stora FN-konferensen om haven. *The Ocean Conference* gick av stapeln i New York i somras med syftet att rädda världshaven och uppnå det globala hållbarhetsmålet om hav och marina resurser (mål 14) i FN:s globala mål. Naturskyddsföreningen var såklart på plats och bevakade, debatterade och höll i programpunkter – allt för att driva arbetet för ett friskare hav framåt. Vår generalsekreterare Karin Lexén höll ett anförande om vikten av ett hållbart fiske och vi arrangerade seminarier om småskaligt fiske och marint skräp. Konferensen förde med sig många viktiga beslut och löften, inte minst från den svenska regeringens sida. Till exempel utlovades 50 miljoner kronor till FN:s arbete mot illegalt fiske och bättre reglering av fiske i skyddade områden. Dessutom utlovades insatser för att samla Östersjöländerna kring ett förbud mot mikroplaster i kosmetika.

SKICKET PÅ DE SVENSKA havsbottnarna är dåligt. Ett betydande skäl är bottentråning – en fiskemetod som är både lönsam och effektiv. Fisket ger heller ingen bifångst av fåglar eller marina däggdjur som sälar och tumlare. Ändå kräver Naturskyddsföreningen en kraftig begränsning av metoden. Anledningen är att den har negativa effekter på den biologiska mångfalden i haven då nästan alla marina organismer i något av sina livsstadier är knutna till havsbotten. Naturskyddsföreningen har under lång tid drivit frågan om att ett område i Kattegatt ska skyddas från bottentråning genom att kategoriseras som ett Natura 2000-område. Genom ett bilateralt avtal med Danmark fick området under 2017 så officiell status som Natura 2000. En liten men viktig seger i arbetet mot bottentråningen.

»**VI UPPMANAR REGERINGEN** att gå vidare med lagförslaget för vattenkraftverken och riksdagen att rösta igenom det.« Det skrev Naturskyddsföreningen på Upsala Nya Tidnings debattsida i oktober. Efter många års dialog och debatterande mellan kraftbranschen, miljöorganisationer och myndigheter finns äntligen ett regeringsförslag på bordet. Förslaget vilar på tre ben: en rättssäker och effektiv prövning, en nationell prövningsplan och en finansieringslösning där de storskaliga vattenkraftbolagen betalar för åtgärder i de småskaliga vattenkraftverken. Att den här nya lagstiftningen nu är på gång är ett viktigt steg för att göra vattenkraften som energikälla bra på riktigt.

VÅRA VATTENPROJEKT *Viva vatten* och *Ren båtbottn* bidrog under året till konkret miljönytta. *Viva vatten*, som initierades 2017, syftar till att ge inspiration och tips till hur du kan främja din lokala vattenmiljö, såsom att kratta alger, lägga ut stenar i vattendrag och bygga gömställen för kräftor. I samma anda vill projektet *Ren båtbottn* ge konkreta alternativ till den giftiga båtbottnfärgen. Det kan till exempel handla om att båtar som ligger i salt eller bräckt vatten körs in i sötvatten ett par dagar – här överlever inte de alger, djur och havstulpaner som satt sig på båten. •

50

miljoner från
regeringen till
FN:s arbete mot
illegalt fiske

FN:s globala mål





Delseger i arbetet för ålen

Foto: Anders Asp

Egentligen är det ingen större framgång, men som så ofta i miljöarbetet – ett litet steg framåt är bättre än inget alls. Det handlar om ålfisket i Europa och beslutet om att reglera fisket i hela EU.

ETT AV EU-KOMMISSIONENS förslag inför förhandlingarna i oktober 2017 var att stänga ålfisket i Östersjön. Förslaget var en logisk följd av att länderna runt Östersjön fiskar allra mest ål samt att ålarna som fiskas ofta är vuxna honor. Att dessa fiskar får möjlighet att simma till Sargasso för att föröka sig är en förutsättning för artens återväxt. Men många länder runt Östersjön ansåg att det var oräddvinst att bara reglera fisket i Östersjön. Kompromissen blev därför att hänskjuta beslutet till decembermötet, då beslut om kvoterna i Atlanten skulle tas. Beslutet satt långt inne, men december kom och EU:s fiskeministrar enades om ett tre månader långt ålfiskestopp i Östersjön, Nordsjön och Atlanten. Sveriges krav om att det skulle gälla unionens samtliga vatten, förutom våra egna, gick alltså inte hem. Beslutet kan betraktas som en delseger, men arbetet för ett totalförbud fortsätter och är något vi lär återkomma till. ●

Fakta Ålen

En fullvuxen ål blir cirka 1,3 meter lång. Om ålens fortplantning och vandring vet vi egentligen ganska lite, men den leker och dör i Sargassohavet (västra Nordatlanten). Europeisk ål kategoriseras över hela sitt utbredningsområde som akut hotad på grund av en dramatisk minskning av rekryteringen av yngel, »glasål«, från Sargassohavet. Sedan 2007 krävs ett särskilt tillstånd från Havs- och vattenmyndigheten för att fiska ål i Sverige. Minsta tillåtna längd är 70 centimeter. Vissa sötvattensområden är undantagna från förbudet. Sedan 2012 är det förbjudet att fiska ål på Västkusten.

Någon måste våga gå först

Att vara fiskare i Kenya kan vara tufft. Arbetspassen är ofta långa och slitsamma. Att vara fiskare och kvinna i Kenya är ännu tuffare. Av tradition fiskar inte kvinnor från båtar på öppet hav – en aktivitet som anses kräva »en mans fysiska styrka«. Istället är kvinnorna förpassade till mer lågavlönat arbete som att samla skaldjur i tidvattenzonerna. När det gäller fiskepolitik förbises ofta kvinnorna. Men det finns undantag.

MLONGO RASHID HAMISI kommer från Ngare i närheten av Mombasa, Kenya. Hon är mamma och fiskare. Barnen går i skolan. Numera. Annat var det tidigare. Mlongo och hennes man Tungwa Mwaruwa, som också är fiskare, tvingades på grund av låga inkomster säga upp sina barns skolplatser. Efter en tid såg paret plötsligt lösningen på problemet. Mlongo började arbeta tillsammans med sin man ute på öppet hav. Inkomsterna ökade och barnen kunde börja i skolan igen.

– DET VAR SVÅRT till en början eftersom jag inte var van att jobba till havs. Jag blev sjösjuk och ibland var jag rädd. Jag skadade mig själv på fiskelinor, men gav inte upp. Jag ville bevisa för min man att om män kan fiska, då kan kvinnor minsann det också. Nu har jag lärt mig och jag trivs med att arbeta tillsammans med min man. Flera kvinnor i byn har frågat om jag kan lära även dem, så nu åker vi runt och berättar om hur vi gick tillväga, berättar Mlongo.

DET HÄR ÄR ETT EXEMPEL på hur Naturskyddsföreningens samarbetsorganisation Canco (Community Action for Nature Conservation) arbetar. Canco är en kenyansk miljö- och civilsamhällsorganisation vars övergripande mål är starka lokalsamhällen som i demokratisk och jämställd anda kan utöva påverkansarbete som leder till ett hållbart nyttjande och förvaltning av hav och marina resurser. Återplantering av mangrove och lokal samförvaltning av marina ekosystem och fiskeresurser är ett särskilt fokus.

Samarbetsorganisationer Marina ekosystem och fiske

- » Canco, Kenya
- » CFFA, regionalt nätverk i västra Afrika
- » CPP, Brasilien
- » Kiara, Indonesien
- » Masifundise, Sydafrika
- » Tambuyog, Filippinerna
- » Terramar, Brasilien

UNDER 2017 FINANSIERADE Naturskyddsföreningen en utbytesworkshop mellan kvinnor i Kenya och Tanzania med fokus på gemensamt lärande och kunskapshöjning vad gäller fiskhantering. Detta för att förbättra kvinnors möjligheter i fiskesektorn. Det har resulterat i ökad synlighet av kvinnor i fiskesektorn, men också att traditionella könsnormer och värderingar utmanas.

Att Cancos arbete för jämställdhet har börjat ge resultat är Mlongo Rashid Hamisi ett bra exempel på. Att förändra traditionella könsstrukturer kan ge positiva effekter både för individen och på såväl hushålls- som samhällsnivå. Eller som Mlongos man Tungwa Mwaruwa uttrycker saken: – Det var lite utmanande till en början. Det finns så många normer och värderingar i samhället som talat emot att en kvinna ska fiska. Men jag insåg att om kvinnor kan bli läkare, och ingenjörer, varför inte fiskare? De andra männen i byn tyckte nog att vi var lite konstiga men vi stod på oss. Nu jobbar vi sida vid sida och det fungerar utmärkt. Vår ekonomiska situation har blivit mycket bättre och förhoppningsvis leder detta till att även samhället på sikt blir mer jämställt. *Tukopa moja!* (vi är alla tillsammans!). ●



Kvinnlig fiskhandlare i Östafrika.

Miljögifter i samhälle och natur

Mål

- » Öka kunskap och förståelse om plasters inverkan på människor och miljö.
- » Öka kunskap och förståelse om PFAS samt förbjuda fler PFAS inom EU.
- » Verka för att en kemikalieskatt blir ett accepterat sätt att öka takten när det gäller att ersätta farliga ämnen i konsumentnära produkter.

Framgångar

- » Skatt infördes på elektronik som innehåller farliga flamskyddsmedel.
- » Regeringen tillsatte en utredning med syfte att minska negativa miljöeffekter från plast.
- » EU-direktiv för att minska antalet plastbäckassar.
- » Sverige och Tyskland har lämnat in ett förslag på förbud av en grupp om cirka 200 PFAS till EU.

Fokus framåt

- » Påverkansarbete för att plastprodukter ska ingå i en cirkulär ekonomi.
- » Verka för ett totalförbud mot PFAS i alla konsumentprodukter.
- » Att inom ramen för EU:s kemikalielagstiftning Reach kontrollera allt innehåll i konsumentnära produkter innan produktion. Arbetssättet ska vara fullt implementerat till år 2020.

FN:s globala mål



Plast, plast, överallt plast

Köper du en gurka i mataffären är den sannolikt inplastad. Onödigt och miljövidrigt? Nej, tvärtom. Plasten gör att hållbarhetstiden ökar och gurkan sannolikt äts upp innan den blir dålig. Energi- och miljövinster är uppenbara. Under förutsättning att plasten återvinns. Det är ett exempel på vad som framkom i rapporten *Rätt plast på rätt plats* som Naturskyddsföreningen släppte i maj 2017.

RAPPORTEN BERÄTTAR vi också att syntetiska textilier släpper ut mycket mer svårnedbrytbara fibrer vid tvätt än vad vi tidigare trott. Ett kilo akryltyg släpper ifrån sig så mycket som 120 000 fibrer vid varje tvätt. Största delen fångas upp av reningsverken och blir slam, som sedan sprids på våra åkrar. Därifrån kan de komma in i maskar och andra levande organismer.

DET ÄR KRING PLASTEN och dess effekter på människa och miljö som Naturskyddsföreningens arbete mot miljögifter har kretsat under året. Förutom att plast misstas för mat och hamnar i djurens magar med förödande konsekvenser, fortsätter plast i naturen att brytas ned i mindre och mindre delar. Vad som händer med plasten på nanonivå finns det inte mycket forskning på. Men i en studie från 2017 från Lunds universitet infriades en av våra farhågor: fisk som ätit plankton preparerade med nanoplast började uppvisa beteendeförändringar. Det betyder att nanoplast kan ta sig från magtarmkanalerna till hjärnan.

INFÖR OCH UNDER SOMMARENS stora havskonferens i New York, *The Ocean Conference*, och under Almedalsveckan i Visby lyftes plastproblematiken fram. Naturskyddsföreningens kampanj *Plastfritt hav* ökade kunskapen hos såväl politiker som allmänhet. Genom Instagram, Facebook och andra kanaler lärde sig uppskattningsvis över 1,8 miljoner svenskar om vilka effekter den svårnedbrytbara plasten, både plastskräp och mikroplast, har på vår natur. En framgång i arbetet var det regeringsbeslut om en utredning som har till syfte att se över möjligheterna att minska de negativa miljöeffekterna från plast. Ett uppdrag som ska slutredovisas senast den 1 oktober 2018.

ETT VIKTIGT PÅVERKANSARBETE har varit och kommer fortsätta att vara arbetet för att öka satsningen på innovationsstöd för att få in plasten i den cirkulära ekonomin. Med cirkulär ekonomi avses ett samhälle där återanvändning och återvinning är normen och där vi lever inom ekosystemens gränser. Här är plasten tyvärr ett tydligt exempel på hur samhället i dag inte lever upp till dessa mål.

EN FRÅGA SOM FÅTT MYCKET uppmärksamhet under året är det nya EU-direktivet om plastbäckassar som ska minskas till maximalt 90 plastbäckassar per person och år. Detta är en bra åtgärd anser Naturskyddsföreningen, särskilt i södra Europa där plaståtervinning inte är lika utbredd som i Sverige. I ren plastkonsumtion är det här en relativt liten framgång i Sverige. Men symbolvärdet är viktigt – vi måste minska vår totala plastkonsumtion. ●

Rätt plast på rätt plats

Naturskyddsföreningens 5 krav

1. Innehållsförteckningar på alla konsumentprodukter som innehåller plast, så att vi vet vilka typer av plast det är fråga om och därmed kan återvinna på ett bättre sätt.
2. Mer pengar till forskning för att kunskapen om hur plast i naturen påverkar djur och människor.
3. Mer pengar till innovation och design. Så att vi hittar effektiva sätt att få in plasten i den cirkulära ekonomin.
4. Bättre återvinning. Mer plast måste samlas in och bli till nya produkter, även annan plast än plastförpackningar.
5. Tekniska lösningar för till exempel tvättmaskiner så att plastfibrer från syntetiska kläder inte spolats ned i avloppen.

Som att sminka sig med skidvalla



Det handlar om kolkedjor med fluoratomer på. Under samlingsnamnet PFAS (per- och polyfluorerade alkylsubstanser) finns denna grupp vatten- och smutsavstötande kemikalier lite varstans i vår vardag. Projektet *Surfejs* vänder sig till unga tjejer och killar för att medvetandegöra och upplysa om skadliga ämnen i kosmetiska produkter.

PROBLEMET MED PFAS är att de bryts ned långsamt eller inte alls i naturen och misstänks vara cancerogena och kan störa reproduktionen. PFAS används som ytbehandling i många produkter, till exempel i kläder, skor och stekpannor, men även i sportutrustning. I valla-bodarna under skidmästerskapen används numera skyddsutrustning – valla är hälsovådligt. Till stor del beror det på att valla innehåller PFAS. Men vi applicerar inte bara PFAS på skidor. Även smink och krämer kan innehålla PFAS, det visar våra egna studier. Både män och kvinnor använder alltså PFAS direkt på huden. Totalt klassas över 3 000 ämnen som PFAS och efter att ungdomar genom projektet *Surfejs* lyft frågan i kampanjen #värstingjakten på Instagram har två stora aktörer inom kosmetika (Lumene och H&M) lovat att de ska förbjuda substanserna i sina produkter. @Surfejs, finansierad av Postkodlotteriet, följs av drygt 1 000 unga i åldrarna 13–24 år och knappt 1 600 över 24 år.

DESSUTOM ARBETAR Kemikalieinspektionen i Sverige och dess tyska motsvarighet nu för ett gruppförbud mot PFAS-molekyler som bedöms vara särskilt hälsofarliga. Bollen ligger nu hos EU-kommissionen som väntas ge svar under 2018. ●

Bly, kvicksilver och annat skräp

Samarbetsorganisationer
Miljögifter i
samhälle och natur

- » Ban Toxics, Filippinerna
- » EEB, globalt nätverk
- » Ecowaste, Filippinerna
- » Groundwork, Sydafrika
- » Ipen, globalt nätverk
- » LRC, Sydafrika
- » Toxics Link, Indien

Miljögifter finns överallt. Forskningen hittar ideligen nya ämnen som visar sig ha negativa effekter för människan och/eller miljön. Naturskyddsföreningen samarbetar med ett tiotal olika organisationer och nätverk världen över för att få till stånd bestående förändringar på miljögiftsområdet.

BLY ÄR FARLIGT. Tungmetallen är giftig för både människor och djur och kan redan vid mycket små doser orsaka till exempel fosterskador, njurskador och bestående skador på det centrala nervsystemet. Naturskyddsföreningens samarbetsorganisation i Indien, Toxics Link, kunde under året rapportera stora framgångar i arbetet mot blyinnehåll i hushållsfärg. 2016 kungjorde indiska myndigheter att blyinnehållet i färgen skulle begränsas och under 2017 blev kungörelsen lag. Toxics Link arbetar även för att reducera hormonstörande ämnen i konsumentnära produkter. Organisationens rapport från 2017 om bisfenol A i pipmuggar fick den indiska regeringen att utöka regleringen kring nappflaskor, så att den gäller även pipmuggar och liknande kärl som är gjorda för barn.

EN ANNAN AV VÅRA samarbetsorganisationer, filippinska EcoWaste, har liksom Toxics Link varit lyckosamma i arbetet för minskad användning av bly i färg. Under 2017 rapporterade man glädjande nog en stor minskning jämfört med tidigare

år. Många färgproducenter uppfyller dessutom redan nu de kommande kraven på blyutfasning för industrifärg.

KVICKSILVER ÄR OCKSÅ farligt. Ämnet kan, liksom bly, inte brytas ned utan lagras i mark, vatten och i levande organismer. I maj 2017 ratificerade EU och sju enskilda medlemsstater, däribland Sverige, *Minimalkonventionen om kvicksilver*. Därmed finns det nödvändiga stödet för att konventionen skulle träda i kraft under sensommaren 2018. Konventionen syftar till att minska den globala hanteringen av kvicksilver, från stopp av brytning, import och export till kvicksilverfri produktion och slutlagring. Naturskyddsföreningen är medlem i nätverket Zero Mercury Working Group, som arbetar just för att minska användningen av kvicksilver och snabb implementering av Minamata-konventionen.

INSIKTEN OM ATT EN CIRKULÄR ekonomi kan hjälpa oss att uppnå flera av FN:s globala mål ökar. Det i sig är positivt och nu tas flera viktiga initiativ, av till exempel EU, för att successivt ställa om till en cirkulär ekonomi. Dessutom ligger flera enskilda länder i startgroparna. Det är viktigt att omställningen görs korrekt från början – genom förbud eller strikt begränsning av de farligaste kemikalierna i varor och deras komponenter. Detta för att materialkretsloppen ska bli så fria från farliga kemikalier som möjligt. Det här arbetet är särskilt intensivt nu i och med att FN:s frivilliga kemikaliestrategi löper ut år 2020. En ny strategi är under utformning och Naturskyddsföreningen och andra verkar för att en så skarp strategi som möjligt ska träda i kraft efter 2020. ●

Skog

04

Mål

- » En ny skogspolitik: Lyfta in skogsvårdslagen och minerallagen i miljöbalken.
- » Ökat anslag till skydd och skötsel av värdefull natur.
- » Verka för bevarandet av den biologiska mångfalden, bland annat genom att rädda hotade djurarter, till exempel vitryggig hackspett.

Framgångar

- » Ökade anslag för bevarandet av skyddsvärd natur.
- » Nyckelbiotopinventeringen ska innefatta hela landet och redan inventerad skog ska återinventeras.
- » Regeringsbeslut om att myndigheters skogsbruk även ska inbegripa hyggesfria alternativ.

Fokus framåt

- » Identifiera nya sätt att få regeringen att förnya och förbättra Sveriges skogs- och mineralpolitik.
- » Enkät och rankning av samtliga kommuners naturvårdsarbete genomförs. Kretsar och länsförbund mobiliseras under valåret 2018.
- » Ett medborgardatainitiativ. Mobilisering av lokala krafter för att samla in och bygga ett bättre kunskapsunderlag för skogs- och naturvårdsfrågor.
- » Tack vare en större donation kommer Naturskyddsföreningen att starta ett nytt projekt om våtmarker.

FN:s globala mål



Nya tider kräver ny skogspolitik

För att främja den biologiska mångfalden behöver vi vårda vår skog. Det är ett arbete som måste bedrivas på flera nivåer. Inventering av skyddsvärd skog, alternativa skogsbruksmetoder och bildandet av nya naturreservat – 2017 var ett händelserikt år med både framgångar och fortsatta utmaningar.

SVERIGE BEHÖVER i grunden en ny skogspolitik. Snarast. Förutom kosmetiska förändringar har skogspolitiken legat fast i snart ett kvarts sekel. Miljökvalitetsmålen existerade inte, det pratades knappt om klimathotet och Sverige hade ännu inte gått med i EU. Det säger sig självt att skogspolitiken behöver moderniseras. Naturskyddsföreningen vill att skogsvårdslagen ska lyftas in i miljöbalken. Men vi måste vara självkritiska och ser det som ett misslyckande att det inte har skett mer på skogspolitikens område de senaste åren.

MED DET SAGT kan vi ändå blicka tillbaka på ett relativt framgångsrikt 2017. Efter att Skogsstyrelsen i början av året pausade inventeringen av skyddsvärd skog i nordvästra Sverige gick våra medlemmar bokstavligen man ur huse och fortsatte inventeringen på egen hand. Kunskap om naturvärden är grundläggande för hur våra skogar bör skötas, brukas och bevaras. Efter ett omfattande påverkansarbete kom så regeringsbeslutet i slutet av året – inventeringen ska inte bara återupptas, utan även utvidgas (läs mer på sidan 28).

EN ANNAN FRAMGÅNG under året var de 1,4 miljarder kronor som nu ska avsättas för att skydda skog genom bildandet av naturreservat. Initiativet ger en fingervisning om att regeringen inser vikten av att ta hand om och bruka vår skog på ett långsiktigt hållbart sätt. En bra början, även om det inte räcker på långa vägar.

DEN VANLIGASTE SKOGSBRUKSMETODEN i Sverige har länge varit och är fortfarande avverkning genom stora hyggen (kalhyggen). Hela 99 procent av skogsbruket använder sig av den metoden. Vi förespråkar olika skogsbruksmetoder under

samlingsnamnet *hyggesfritt* – med det avses ett varierat skogsbruk som är betydligt mer skonsamt för mångfalden av växter och djur. Här ligger ett stort arbete framför oss, men under 2017 togs ett viktigt steg i och med regeringsbeslutet om att myndigheterna Fortifikationsverket och Fastighetsverket ska utveckla sina skogsbruksmetoder till att även innefatta hyggesfritt.

ETT MÅTT PÅ HUR BRA SKOGEN MÅR är förekomsten av olika djurarter. Den vitryggiga hackspetten är ett sådant exempel. Från att ha varit nästan helt försvunnen från landet kunde vi 2017 notera fyra lyckade häckningar i det vilda. Det resulterade i minst elva ungar. Dessutom släpptes nio ungar som var uppfödda i avel ut. *Projekt vitryggig hackspett* drivs av Naturskyddsföreningen med lokala eldsjälarna i samarbete med BillerudKorsnäs, Nordens Ark, Skansen, Järvzoo och Upplandsstiftelsen. Men de små framstegen till trots – vi har en god bit kvar till dess att beståndet når de 250 individer som beräknas vara gränsen för artens fortlevnad.

EN BIT NORDVÄST OM JOKKMOKK ligger Kallak. Här är gruvsdrift och mineralbrytning en viktig fråga. Naturskyddsföreningen är emot en gruvetablering eftersom viktiga skogs- och kulturvärden, främst kopplade till det samiska kulturarvet och renskötseln, riskerar att gå förlorade. Kallak gränsar till Lapponia som Unesco 1996 utsåg till världsarv. Samhällskostnaderna för gruvsdriften ansågs, i ett yttrande från Länsstyrelsen i Norrbotten i slutet av året, för höga. Dessutom befarades konsekvenser för rennäringen. Vi ser positivt på yttrandet, men innan regeringen sagt sitt är frågan om gruvetableringen fortfarande öppen. ●

Ett steg bakåt och två framåt

Väster om E45:an kan man säga – i fjällkommunerna. Här finns en hel del skog värd att skydda. Det tror vi och andra. Men hur stor andel av skogen är skyddsvärd? Det vet ingen. Skogsstyrelsens beslut under 2017 att pausa den skogsinventering som bedrivits sedan 1995 framstod lika märklig som felaktig. Det fick Naturskyddsföreningen att ta saken i egna händer.



DET VAR I MARS 2017 på DN Debatt som Skogsstyrelsen berättade att inventeringsarbetet av skyddsvärd skog i nordvästra Sverige, så kallade nyckelbiotoper, skulle pausas. Ett beslut som skedde utan förankring i den arbetsgrupp där Naturskyddsföreningen ingick. För att kunna fatta välgrundade beslut om våra skogar krävs ett bra kunskapsunderlag. Det är Naturskyddsföreningens bestämda uppfattning att en acceptabel kunskapsnivå endast kan nås genom systematisk inventering av skogarnas naturvärden. Utan denna kunskap riskerar de skogar som är särskilt viktiga för djur och växter att gå förlorade och då har vi svårt att nå riksdagens mål om biologisk mångfald. I skrivelser och debattartiklar, bland annat tillsammans med Världsnaturfonden, uppmanade vi regeringen att återuppta inventeringen. Här ställdes också krav på en omfattande ny inventering av skog som tidigare har inventerats, men där man av olika skäl missat en stor andel av nyckelbiotoperna.

SOMMAREN KOM OCH FEM AV Naturskyddsföreningens länsförbund mobiliserade omkring 300 medlemmar, bland annat ur föreningens skogsnätverk. Med samma metodik som Skogsstyrelsen gick

de sedan ut i skogen och fortsatte inventeringen på egen hand. Så kom hösten och budgetpropositionen med den. Till Naturskyddsföreningens stora glädje fastslogs här inte bara att nyckelbiotopsinventeringen i nordvästra Sverige ska återupptas, utan även att redan inventerad skog ska återinventeras. De kommande tio åren avsätts 200 miljoner kronor för att slutföra detta viktiga arbete. Så fort inventeringen är igång igen kommer vi att få ett fundamentalt förbättrat kunskapsunderlag om värdefulla skogar i Sverige. Något som i sig är avgörande för att kunna skydda de mest värdefulla skogarna och den biologiska mångfalden. ●

Fakta

Nyckelbiotoper

En nyckelbiotop är ett skogsområde som från en samlad bedömning av områdets struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö anses ha en mycket stor betydelse för flora och fauna. En nyckelbiotop innehåller ofta känsliga och sällsynta djur- och växtarter.

Ett tyst medgivande

Förstörelsen av Borneos skogar har kallats ett av vår tids största miljöbrott. Situationen är alarmerande. Dessutom marginaliseras Borneos urfolkgrupper när myndigheter och domstolar misslyckas med att skydda medborgarnas rättigheter. *Silent Approval* heter den rapport som släpptes under 2017 och som undersöker situationen på Borneo.

RAPPORTEN, SOM GJORDES AV Swedwatch och Fair Finance Guide på uppdrag av Naturskyddsföreningen och Fair Action, fick under året stor uppmärksamhet. Här framkommer bland annat att Sveriges sju storbanker investerar svenska småsparares pengar i bolag som är kopplade till skogsskövling och systematiska kränkningar av Borneos urfolkgrupper Kayan och Kenyah. Några av bolagen hittades även i bankernas etiska fonder. Vi ser mycket allvarligt på att svenska banker inte satt press på företagen att respektera urfolkens rättigheter. Rapporten fick reell effekt när tre av bankerna senare under året visade att de tog allvarligt på kritiken och lovade bättring. Nu återstår att se om de verkligen går från ord till handling samt att få övriga banker att följa efter.

»Vi ser mycket allvarligt på att svenska banker inte satt press på företagen att respektera urfolkens rättigheter.«

RAPPORTEN SLÄPPTES SAMTIDIGT som Sverigepremiären av dokumentärfilmen *The Borneo Case*. Mer än 90 procent av Borneos regnskog i Malaysia är avverkad – men var hamnar pengarna? Den frågan söker filmen ett svar på och tittaren får följa en grupp aktivister som utsätts för mordhot och trakasserier medan deras undersökningar leder till fastighetsbestånd och högt uppsatta politiker runt om i världen. Naturskyddsföreningen har i samarbete med Folkets bio visat filmen på biografer runtom i Sverige. Vid 100 tillfällen har vi hållit seminarier och diskussioner i samband med att filmen har visats.

DEBATTEN OM PALMOLJA och PFAD (Palm Fatty Acid Distillate) som biobränsle har varit intensiv i Sverige. Naturskyddsföreningen har fört fram det klimatmässigt ohållbara i att ersätta fossila bränslen med palmolja eller PFAD. Därför var det mycket glädjande när riksdagen röstade igenom en förordningsändring som i praktiken innebär ett totalstopp för försäljning av drivmedel med PFAD troligen från och med den 1 januari 2019. ●

Samarbetsorganisationer Skog

- » AIPP, regionalt nätverk i Asien
- » Friends of the Earth International, globalt nätverk
- » Global Forest Coalition, globalt nätverk
- » ICE, Kenya
- » Melca, Etiopien
- » NTFP-EP, regionalt nätverk i Asien
- » Walhi, Indonesien
- » WRM, globalt nätverk

Jordbruk och livsmedelstrygghet

Mål

- » 25 procent av den svenska åkermarken odlas ekologiskt.
- » Försäljningen av ekologiska livsmedel har dubblerats jämfört med 2015.
- » Den totala köttkonsumtionen i Sverige har minskat jämfört med 2015.

Framgångar

- » Ekologisk odlad åkermark ökade till 18 procent.
- » Trendbrott: Köttkonsumtionen i Sverige minskade under 2017.
- » Regeringsförslag om en bättre miljöskatt på bekämpningsmedel.

Fokus framåt

- » Den svenska livsmedelsstrategin bidrar till att uppfylla FN:s globala mål.
- » Sverige uppnår 50 procent ekologiskt odlad areal till 2030 och styrmedel för att vidareutveckla ekologisk produktion och svenska mervärden.
- » Målet om en utredning kring miljöskatt på bekämpningsmedel uppnåddes 2016 men arbetet fortsätter.

FN:s globala mål



Fakta Köttkonsumtion

Köttkonsumtionen i Sverige såg 2017 ett trendbrott. För första gången i modern tid åt vi mindre kött än året innan. Naturskyddsföreningen har länge påpekat köttets inverkan på klimat och miljö. Även om minskningen är liten och nivåerna fortfarande är alltför höga så är det givetvis en mycket glädjande utveckling.

Dags för Sverige att rycka upp sig

Sveriges användning av kemiska bekämpningsmedel ökar. Samtidigt ökar även landets ekologiska jordbruksareal. Det innebär att konventionell åkermark besprutas allt mer. Naturskyddsföreningen ser allvarligt på utvecklingen och verkade under 2017 aktivt för att minska användandet av kemiska bekämpningsmedel, både i Sverige och på EU-nivå.

GLYFOSAT ÄR VÄRLDENS mest använda bekämpningsmedel. Ämnet skadar vattenlevande organismer, dödar alla växter och kan påverka insekter negativt. Tillsammans med andra europeiska miljöorganisationer samlade Naturskyddsföreningen under året in över en miljon underskrifter för ett EU-förbud mot glyfosat. Även om beslutet mot glyfosat inte gick vår väg lyfte uppmärksamheten och den folkliga förankringen frågan till en ny nivå. Det borgar för ökad transparens och krav på ett objektiva kunskapsunderlag i frågan framöver.

»Naturskyddsföreningen har bland annat bidragit med att lyfta fram vikten av en politik som gynnar ekologisk mat – ett verktyg för en mer miljösmart och lönsam livsmedelsproduktion.«

SVERIGES ANVÄNDNING AV kemiska bekämpningsmedel intensifierades under året, visade en rapport som Naturskyddsföreningen släppte under 2017. Detta trots att den ekologiska jordbruksarealen stadigt ökar. Intensivare användning av kemiska bekämpningsmedel hotar den biologiska mångfalden och regeringen måste öka insatserna om vi ska nå riksdagens miljömål. Ett litet men viktigt framsteg i arbetet var den utredning som regeringen tillsatte

under året och som utmynnade i ett förslag om en ny miljöskatt på bekämpningsmedel. Men i en jämförelse med andra EU-länder har Sverige ändå halkat efter. Danmark har målmedvetet minskat användandet av bekämpningsmedel genom en tuffare skatt och Frankrike går före med förbud på nationell nivå samt driver på för förbud inom EU. Under våren 2017 antog riksdagen en ny livsmedelsstrategi med sikte mot år 2030. Naturskyddsföreningen har bland annat bidragit med att lyfta fram vikten av en politik som gynnar ekologisk mat – ett verktyg för en mer miljösmart och lönsam livsmedelsproduktion. Vi har också medverkat i det så kallade Växtskyddsrådet som fokuserar på frågan om bekämpningsmedel inom svenskt jordbruk.

BETANDE DJUR GÖR LANDSKAPET rikt på värdefulla växter, insekter och fåglar. Betet bidrar till den biologiska mångfalden som ger oss flera ekosystemtjänster. Det handlar bland annat om produktion av mat, ren luft, kolinlagring, matjordsbildning och pollinering. Sverige behöver en ny betespolitik som slår vakt om de stora värden betet ger. Bland annat lyftes frågan i en motion till riksstämman 2016 och Naturskyddsföreningen jobbar nu intensivt för att ta upp frågan i såväl EU som inom ramen för den nya svenska livsmedelsstrategin. Att få fler konsumenter att välja ekologiska köttprodukter och mjölk samt naturbeteskött är en viktig del i arbetet. En annan motion till riksstämman handlade om vikten av att recirkulera ämnet fosfor. Genom att fosfor förs ur de naturliga kretsloppen måste ny fosfor brytas för att täcka behoven. Det är ohållbart, inte bara beroende på att fosfor är en ändlig resurs, utan även för att gruvbruten fosfor innehåller det oönskade ämnet kadmium. Vi behöver alltså hitta sätt att återvinna fosfor som redan finns i vårt kretslopp. Det är en fråga vi kommer fortsätta att driva under 2018. ●



Pollinerande storullbi.

I en värld av blommor och bin

Under 2017 fick massor av svenska vildbin nya bostäder. Som en del av skolprojektet *Tack för maten, bina!* byggde 4 250 skolelever bihotell för vilda pollinerare.

SVERIGE FINNS närmare 270 olika arter av bin. En siffra som även inrymmer ett 30-tal arter av humlor. Alla utom honungsbiet är vilda. För att det ska bli frukt och frön behöver växter pollineras. Mycket av maten vi äter kommer från växter som pollineras av insekter. Det är därför oroande att det finns hela 99 biarter på listan över hotade arter i Sverige. 13 av de hotade arterna har man inte hittat på länge och man tror att de kan vara utdöda. Förutom konkurrens om maten tror forskare att många bin har svårt att hitta naturliga boplatser.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN ARBETAR på flera fronter för att hjälpa bina. Att låta barn bygga bihotell inom skolprojektet *Tack för maten, bina!* är ett sätt. Ett annat är att vi driver frågan om vikten av ekologiskt jordbruk. En effekt av ekologisk odling är nämligen att det ofta finns fler blommande växter i och kring åkrarna. Det gör att bina har mer mat under större del av året. Fler pollinerare intill ekologiska odlingar kan också ge högre skördar för bonden.

VI SER I DAG ATT BARN har ett annat miljötank än för bara några år sedan. Målet med att prata om bin för skolelever är att ge en ökad förståelse för människans behov av bin, pollinering och påverkan på binas livsmiljö. Eleverna ska också få förståelse för begreppet ekosystemtjänster och vad det innebär samt att bin, naturens trädgårdsmästare, spelar en central roll för både människa och miljö. ●

Känsliga ekosystem kräver hållbart jordbruk

Samarbetsorganisationer
Jordbruk och livsmedelstrygghet

- » Biovision Africa Trust, Kenya
- » Centro Ecológico, Brasilien
- » Institute of Sustainable Development, Etiopien
- » Masipag, Filippinerna
- » Pelum Kenya, Kenya
- » Pelum Uganda, Uganda

Mycket folk på matmässan Indigenous and Traditional Food Fair i Kampala. För sjunde året i rad stod Naturskyddsföreningens samarbetsorganisation Pelum Uganda som arrangör för mässan som bland annat strävar efter att återskapa kunskapen om grödor som är mer motståndskraftiga mot klimatförändringar.

Grödor som bättre klarar av klimatförändringarna och bidrar till biologisk mångfald – om det handlade den stora matmässan i Ugandas huvudstad Kampala som gick av stapeln i oktober 2017. Paraplyorganisationen Pelum Uganda samlar ett 50-tal organisationer som alla verkar för att föra ut kunskap om ekologiskt lantbruk till småskaliga producenter. Naturskyddsföreningen samarbetar med Pelum Uganda sedan 2009.

VÄLMÄENDE EKOSYSTEM är grunden för hela vår välfärd och framtida möjlighet att producera mat. Huvuddelen av Ugandas befolkning bor i de bördigare områdena norr om Victoriasjön. Här faller regnet jämnt över året och här är jorden som mest bördig. Men ekosystemet är känsligt och klimatförändringar påverkar de småskaliga producenternas inkomster. I Uganda bor fyra av fem personer på landsbygden och får sin huvudsakliga försörjning från småskaligt jordbruk. Totalt samlar Pelum Uganda ungefär tre miljoner småbrukare.

I OKTOBER 2017 BJÖD organisationen med stöd av Naturskyddsföreningen för sjunde året i rad in till den stora matmässan *Indigenous and Traditional Food Fair*. Den välbesökta mässan gick av stapeln i Ugandas huvudstad Kampala. Målsättningen är att återskapa kunskapen om grödor som är mer motståndskraftiga mot de negativa konsekvenser som klimatförändringarna medför. Mässan visar också på det kulturella värdet av inhemska livsmedelssystem samt deras potential för bland annat matförsörjning och biologisk mångfald. Mässan ligger väl i linje med FN:s andra mål för hållbar utveckling om att främja ett hållbart jordbruk, utrota hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning samt en bättre kosthållning. Pelum Uganda har under året också bidragit med underlag för att påverka ett nytt lagförslaget mot genmodifierad mat.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN HAR tillsammans med samtliga samarbetsorganisationer inom det globala delprogrammet för jordbruk tagit fram rapporten *Applying resilience in practice for more sustainable agriculture*. Rapporten som släpptes i november 2017 blir ett viktigt underlag i Naturskyddsföreningens arbete för FN:s globala mål. Rapporten, som betonar att agroekologiska jordbrukssystem är motståndskraftiga mot klimatförändringar, kommer främst att användas i undervisande syfte samt som underlag för globalt påverkansarbete gentemot makthavare. ●

Det puttrar i buskar och snår

Folkrörelsen utgör själva ryggraden i Naturskyddsföreningen. Viktiga insatser av våra kretsar, länsförbund, nätverk och enskilda medlemmar gör att vi fortsätter att vara Sveriges mest inflytelserika natur- och miljöorganisation. Det är viktigt att vi delar med oss av vår kunskap om och kärlek till naturen till våra barn. Mot bakgrund av det bedriver vi ett antal projekt som riktar sig mot just barn och unga.



Hemavan.



Ossian Tidblom från matlagingskooperativet Under tallarna lagar mat och pratar med Natursnokarna på Snokläger i Järna sommaren 2017.

» **DU BEHÖVER INTE** vara expert! Du behöver bara vara en sådan som tycker det är trevligt och kul att vara ute i naturen tillsammans med barn, det är allt du behöver faktiskt. Och sen kan man ju lära sig lite i taget och lära ut», det säger Siham som är ledare för Natursnokarna i Spånga, nordväst om Stockholm.

NATURNOKARNA ÄR VÅR barn- och familjeverksamhet och bygger på att barn och vuxna kommer ut i naturen för att se, lukta, känna och lära. På det sättet tror vi att barn och ungdomar får en bättre förståelse för vikten av att värna vår natur. Natursnokarna finns i hela landet – från Helsingborg till Gällivare. Att »natursnoka« är enkelt och kräver ingen dyr utrustning eller långa bilresor. Vi snokar i närområdet, oftast med enkla verktyg av återvunnet material – en Kesoburk är exempelvis utmärkt att titta på insekter i. Med lite fika i ryggsäcken, kläder efter väder och någon du tycker om vid handen är du redo att snoka, precis som du är. Under 2017 deltog cirka 1 400 barn i åldern 3–10 år och närmare 1 000 vuxna i Natursnokarna. Snoklägret har blivit en tradition som stärker Natursnokarnas sammanhållning och identitet. Tio natursnoksledare, tjugo snokbarn och tio medföljande spenderade tre intensiva dygn tillsammans i Veskijärve i Sörmland 10–13 juli. Sundsvall, Härnösand

Natursnoksledarutbildare Erika Tyrberg med sonen Malte leker loss.



Siham Adam.

och Gällivare är exempel på orter där Natursnokarna legat nere en tid, men där nya ledare tillkommit under 2017 och fått igång verksamheten igen – en mycket glädjande utveckling.

ATT UNGA MÄNNISKOR bryr sig om natur och miljö är i sig avgörande för hela jordens framtid. Schysst sommar och vinter vänder sig till unga 15–25 år. Under år 2017 har Schysst arbetat med särskilt fokus på att nå ut till unga som nyligen kommit till Sverige. Vandring, paddling, ridning, forsränning – det är bara fantasin som sätter gränser för vad man kan göra inom Schysst, förutsatt att det sker utomhus och med utbildade ledare. Schysst i Eskilstuna slog alla rekord när man lyckades engagera över 1 000 ungdomar i en rad olika utomhusaktiviteter kopplade till natur och miljö.

MÅLGRUPPEN FÖR Schysst överlappar till viss del den som ungdomsprojektet Surfejs vänder sig till. Med Postkodlotteriet som finansierare är Surfejs ett led i arbetet mot farliga ingredienser i hygienprodukter och smink. Synergieffekterna inom Schysst och Surfejs är uppenbara och vid flera tillfällen bjöds Schysst och Surfejs in till gemensamma arrangemang. Till exempel när Hjulsta fritidsgård utanför Stockholm i november bjöd in ungdomar för att göra sitt eget miljövänliga smink. ●

1. Namn
2. Ålder
3. Vilken koppling/roll har du till/i föreningen?
4. Varför är du engagerad i Naturskyddsföreningen?
5. Vad är det viktigaste/roligaste med att vara med?



Johanna

1. Johanna Nilsson
2. 37 år
3. Jag är för närvarande natursnoksledare och snoklok, sammankallande för hav- och vattengruppen i Norrbotten, ordförande i Luleå-kretsen och verksamhetsutvecklare för Norrbottens län.
4. Redan som liten såg jag att vi människor påverkar jordens djur och natur negativt och att det i sin tur hade förödande effekter på oss människor. Då bestämde jag mig för att göra något – det är ett livslångt åtagande.
5. Oavsett vem du är eller varifrån du kommer, så bor vi alla på en och samma planet som för tillfället misshandlas på många sätt. Därför är det min och din skyldighet, men även rättighet, att tycka till, agera och tillsammans göra skillnad.



Bosse

1. Bosse Bergenholtz
2. 53 år
3. Ledamot i Värnamokretsens styrelse och natursnoksledare. Utbildar natursnoksledare.
4. För att jag är nyfiken på att lära mer om naturen, både att lära in och att lära ut.
5. Alla möten med fantastiska människor som finns i föreningen gör mig glad. Det ger mig energi, inspiration och en massa idéer.



Salah

1. Salah Shallal
2. 30 år
3. Jag kom in i Naturskyddsföreningen genom Dena Gevare (som leder arbetet med Schysst) och är jätteglad över att vara med.
4. Det bästa med Naturskyddsföreningen är att vi tillsammans gör vårt bästa för att rädda planeten.
5. Fortsätta på samma spår med mina vänner. Tillsammans gör vi ett fantastiskt jobb.



Helen

1. Helen Forsgren
2. 50 år
3. Jag är sedan två år ordförande i Naturskyddsföreningen i Örnsköldsvik.
4. Jag är intresserad av alla Naturskyddsföreningens intresseområden. Giftiga kemikalier och hur de påverkar oss i vardagen är en särskilt viktig fråga tycker jag.
5. Den viktigaste delen är att få träffa likasinnade. Det ger så otroligt mycket att veta att fler är engagerade för att få till en mer hållbar livsstil på vårt enda jordklot.



Yara

1. Yara Faris
2. 20 år
3. Började som deltagare i Schysst och jobbar idag för Schysst och projektet Surfejs.
4. Tack vare Schysst som fick mig att öppna ögonen för viktiga naturfrågor som Naturskyddsföreningen aktivt jobbar för.
5. Det bästa är att vara med på Schyssts aktiviteter, sist åkte vi forsränning.



Dan

1. Dan Bäckström
2. 61 år
3. Sammanställande i klimatgruppen i Göteborg.
4. För att klimatfrågan är för stor och viktig för att ignoreras av någon och för att Naturskyddsföreningen är en bred folkrörelse och en stark röst för klimatet.
5. Att vara aktiv tillsammans med andra klimatengagerade ger kraft och energi att stå emot oron för framtiden. Som arbryterskan Heidi Andersson har sagt: »Att vänta tar mera energi än att agera«.

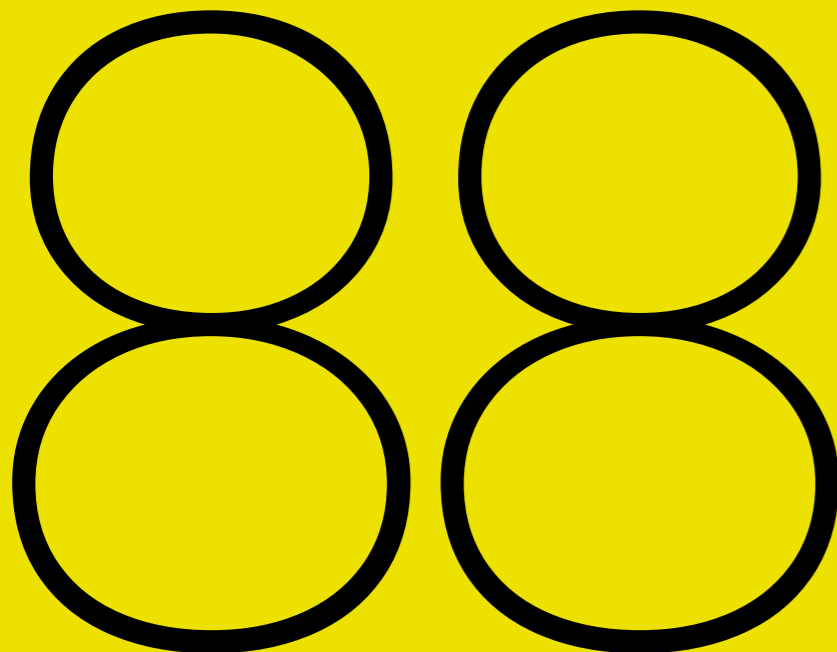
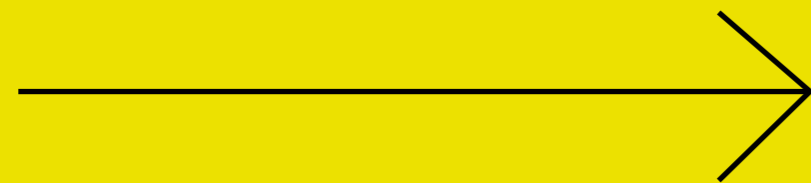


Bengt-Göran

1. Bengt-Göran Carlsson
2. 63 år
3. Vice ordförande Årekretsen, styrelseledamot Naturskyddsföreningen Jämtland-Härjedalen, representerar föreningen i Viltförvaltningsdelegationen.
4. Kan inte vara tyst när skogar, stränder, djur och växter hotas.
5. Samarbetet med likasinnade i kretsarna, länsförbund och på riksnivå.

En folkrörelse med mål och riktning

226 000 medlemmar – rekordsiffran håller i sig. Vi fortsätter att vara Sveriges största och mest inflytelserika miljöorganisation. Insamlingskurvan pekar uppåt och genom samarbeten med företag, stiftelser och organisationer skapar vi mer miljönytta än någonsin.



miljoner

Så mycket samlade Naturskyddsföreningen in under 2017. Det är en ökning med nio procent jämfört med året innan.



Natural Reality, tävlingen där svenska folket fick dela med sig av sina naturupplevelser. Förstapriset gick till Malin Sannel, Brottbys

2017 VAR ETT händelserikt år och vi har fortsatt att påverka politiker och lagstiftning. Genom vår barn- och ungdomsverksamhet har vi väckt nyfikenhet för naturfrågor. Vi har jagat miljöbovar. Vi har satt ramp-ljuset på brinnande miljöfrågor, bland annat genom rapporter, kampanjer, debatter och seminarier.

EN MÅNGHÖVDAD OCH VITAL medlemsbas ger Naturskyddsföreningen tyngd och trovärdighet. Därför är det både viktigt och glädjande att rekordsiffran på 226 000 medlemmar från 2016 håller i sig. Det är något färre än de 228 000 vi hade hoppats på 2017, men värt att notera är att medlemstappet är det lägsta på flera år – åtta procent. Det innebär att vi har värvat lika många nya medlemmar som vi har tappat. Genom face-to-face, telemarketing, digitala kampanjer och inte minst viktiga insatser av våra kretsar, länsförbund och regionala kanslier kan vi välkomna 18 000 nya medlemmar.

OM EN KVARTS MILJON medlemmar ger vår folkrörelse legitimitet skapar våra insamlingsaktiviteter möjligheter. Möjlighet att nå ut med våra budskap och påverka beslutsfattare och allmänhet. Möjlighet att skapa det tryck som behövs för att bromsa klimatförändringarna och bidra till ett långsiktigt hållbart samhälle. Under 2017 ökade insamlingen med nio procent – från cirka 81 miljoner 2016 till 88 miljoner kronor. Mest ökade den privata insamlingen och då framför allt de gåvor som många medlemmar bidrar med varje månad genom autogiro, utöver medlemsavgiften. Medlemsintäkterna ökade

med närmare 20 procent, från knappt 30 miljoner (2016) till närmare 36 miljoner kronor 2017.*

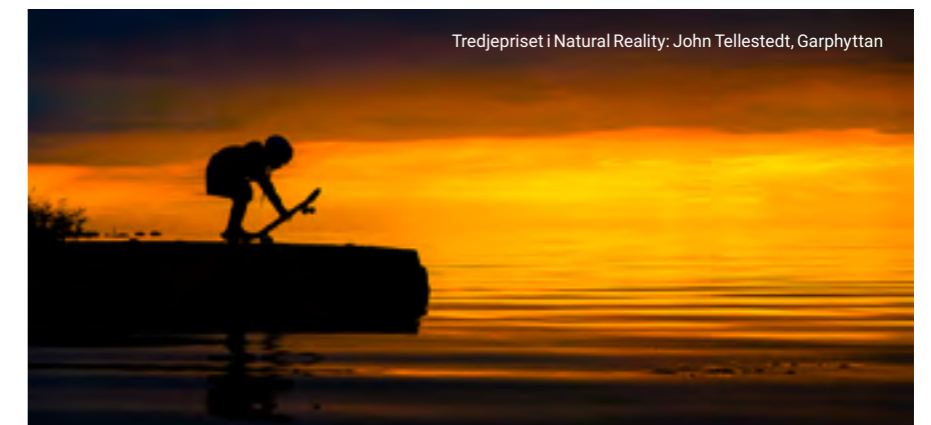
NATURAL REALITY RULLADE ÄVEN under 2017 – succékampanjen där svenska folket fick dela med sig av sina bästa naturupplevelser genom att skicka in en bild och motivering. Kampanjen kulminerade under musikfestivalen Way Out West i Göteborg där tusentals besökare delade med sig av sina naturupplevelser i Naturskyddsföreningens monter. 2 500 bidrag skickades in och SJ och Houdini stod för priserna. Vår

insamlingskampanj *Rädda bina* slog rekord och gav närmare en miljon kronor. Därutöver donerades en halv miljon kronor till kampanjen av en anonym privatperson. Även julkampanjen fick stort genomslag och drog in mer en miljon kronor både från privatpersoner och företag. Julkampanjen syntes i kollektivtrafiken, på SJ:s tåg och i annonser, men framför allt i sociala medier och andra digitala kanaler. ●

* Medlemsintäkterna var ovanligt låga i bokslutet 2016 på grund av förändrade redovisningsprinciper som sköt över intäkter på nästkommande bokföringsår.



Andra priset i Natural Reality: Johan Jansson, Boden



Tredjepriset i Natural Reality: John Tellestedt, Garphyttan

Tillsammans kan vi göra mer

Naturskyddsföreningen samarbetar med en rad föreningar, företag och andra organisationer. Ömsesidiga utbyten för att lyfta viktiga frågor inom en rad olika områden leder bland annat till ett ökat intresse för naturen och skapar miljönytta.

» OM STORA FÖRETAG tänker på hållbarhet så kanske mindre följer efter i samma spår. « Så resonerade niondeklassaren Miranda från Göteborg när hon och hennes klass var på studiebesök på Ikea.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN VILL underlätta för skolan att uppfylla läroplanmålen om hållbar utveckling och driver därför, med finansiellt stöd av Ikea, skolprogrammet *Energifallet*. Programmet riktar sig till högstadieskolor och erbjuder skolmaterial om hållbar utveckling i kombination med studiebesök på ett Ikea-varuhus. Deltagande skolor förbereder sig inför besöket genom att arbeta med utvalda övningar ur Naturskyddsföreningens läromedel. Övningarna bidrar till elevernas förmåga till kritiskt tänkande och upplägget passar väl in i skolarbetet kring de globala målen för hållbar utveckling. Under studiebesöket

får eleverna möjlighet att ställa frågor kring Ikeas strategiska och praktiska hållbarhetsarbete. Besöket ger eleverna tillfälle att möta vuxna utanför skolan och koppla ihop undervisningen med det samhälle vi lever i. 2017 var ett händelserikt år – nära hundra högstadieskolor över hela landet gjorde studiebesök på Ikea inom ramen för Energifallet. Programmet omnämns också i en regeringsrapport till FN som ett exempel på hur Sverige arbetar med att uppfylla FN:s globala mål. Dessutom valde svenska Unesco-rådet ut Energifallet som ett av tre svenska bidrag till det internationella Unesco-Japanpriset för utbildning för hållbar utveckling. Vi vann inte priset, men sträcker på oss efter att ha blivit nominerade.

SOM MEDLEM i Naturskyddsföreningen får du sedan september 2017 rabatt när du köper tågbiljetter hos SJ. Utgångspunkten för samarbetet är givetvis att

SJ förmedlar en produkt som ligger i linje med det vi arbetar för – ett hållbart resande. Under årets sista månader nyttjades medlemsrabatten för köp av resor med SJ över 2 000 gånger. Det innebär drygt 100 ton i minskade koldioxidutsläpp, jämfört med om resorna istället skulle ha skett med bil. SJ bidrog också med fina priser till vinnarna i Naturskyddsföreningens upplevelsetävling Natural reality som arrangerades under sommarmånaderna 2017. Tävligen gick ut på att i text och bild förmedla en stark naturupplevelse – hela 2 500 bidrag skickades in. Sex glada vinnare kunde räkna hem två SJ-biljetter vardera med destination varsomhelst i Sverige. SJ:s tågresor är sedan 1994 även märkt med vår miljömärkning Bra Miljöval, vilket bland annat innebär att företaget endast köper förnybar energi som tar hänsyn till miljö, klimat, djur, växter och människor. Utbudet i dagtågens bistrovagnar är dessutom Krav-märkt. ●

Ett varmt tack

Tack för ert värdefulla stöd till Naturskyddsföreningens arbete under 2017! Tillsammans kan vi fortsätta vårt långsiktiga arbete för att skydda natur och miljö.

APOTEK, IKEA, GodE!, GODDRYCK, SVENSKAR POSTKOD, INDISKA, MQ, universeum, Way out West, BILLERUDKORSNÄS, eurofins, SJ, ED BLAD, SKÅVSJÖHOLM

AB Svensk Bergman Bygg & Dr
ABU AB
Acous AB
Adelaj Skola AB
AI Pension
Akshäls AB
Alfven & Dillén AB
Alpine Legends AB
Anders Ewanth Entreprenad AB
Arenders skolor AB
ATG
Atria arkitekt AB
Bambuboden AB
Bergendåls El Gruppen AB
Beta Pedagog AB
Bivens AB
Björk Hälsö AB
Bostads AB Mirer
Brandkonsten Kjell Falqvist AB
Brunngränd Group AB
CompuSjuktjänsten i Sverige AB
Copacert AB
Coping i Stockholm AB
Charitas Aid Foundation
Colinder Märksystem AB
e-Trap AB
Gölander Marking AB

Delfland Sverige AB
Dogger AB
Eisfeldt Consulting AB
Eksa Vind AB
Europac Sweden
Förhandlings- och samverkans-
det FTK
Gato och Våg Väst AB
GE Expressbygg i Solerberg AB
GreenDays
Green Landscaping AB
Greenart AB
Greenman AB
Gårds Interiör (Edusa AB)
Gudrun Spår Design AB
Gårdsplan Akustik AB
Hälsö AB Kommunikation AB
Husvård Sportswear AB
ICA Kvantum Malmbergs Frukter
ICA Maxi Västervik
ICA Sverige AB
Industri AB
InQuest AB
Javison
K.J.K. Revisionsbyrå AB
Kurfes + Nagel AB
Kyrkans Personalkassa

Lagerhaus AB
LitosEco
Lynx Asset Management AB
Liljeborg Lila AB
Marie-Claire Connors & Döhl
Martin & Sorens AB
Matsällskapet Catering AB
Max Burgers AB
Mingus
Mimma Block AB
Miljöstrategen i Jönköping AB
Muhlin AB
Nacka Köttprodukt AB
Naturhistoriska riksmuseet
Naturskoleföreningen
Nelson Gardier AB
Nordens Ark
Oliver Consulting AB
Orkla Care AB
Outwork AB
Pharmaxim AB
PM & Väster Restaurang AB
Private Nursing Sweden
Regnskogsfondet
Richtings Gästgästvärd AB
Sara Control Materialteknik AB
Sorett Footwear AB

Skanska AB
Skappholmens Nacka
Småns
Sportlekarna
Steffen Tybelservice
Stenungsundens AB
Stiftelsen Skansen
Stockholmsskolan AB
Sveabank AB/Humaneranden
Swedish Fashion Council
Swedish Orient Line
Svenska Bransdramaföreningen
Svenska Spel
Svenskt Fotbollsv
Tentis AB
Tilia Bygg & VVS AB
Träsnästarna AB
Upplysningsförbundet
Vafabäcks Kommunalförbund
Wallenius Marine AB
Västberg Energy AB
Webbplatsen i Sverige AB
Veho Group Headquarters
Vår Gäst Sällskapet
Ärtens AB
Åre Sessions
År Ekologiskt Sverige AB

Vill ditt företag också vara med och förändra?
Gå in på naturskyddsföreningen.se/foretag eller maila foretag@naturskyddsföreningen.se

Naturskyddsföreningen

90 SVENSK MILJÖMÄRKNING KONTROLL

Naturskyddsföreningens syfte med att arbeta med företag är att genom påverkan, dialog och samverkan uppnå miljönytta för att nå föreningens övergripande mål, att ställa om till ett hållbart samhälle.

Y TTERLIGARE EN VIKTIG del är att vi genom utbyte av kunskaper och erfarenheter bidrar till att höja både företagets och vår egen kunskap och kompetens inom specifika branscher. I omställningen till ett hållbart samhälle spelar näringslivet en viktig roll: företag och andra näringslivsaktörer påverkar såväl samhällsdebatten som lagstiftning och mänskliga beteenden. När företag agerar

med miljö som motivering går det fort och kan ha en ytterst konkret miljönytta. Vi samarbetar med företag i Sverige och med nätverk och organisationer runt om i världen för att möta framtidens stora miljöutmaningar. Våra samarbeten får aldrig begränsa föreningens möjlighet att kritisera företag som fattar beslut som är dåliga för miljön. Vi ska alltid vara fria att agera i linje med våra mål och värderingar. ●

Nytt? Nä, bytt!

Det är svårt att vara konsument. Att vara en medveten konsument är jättesvårt. Naturskyddsföreningen vill vägleda konsumenter att göra kloka val. Det gör vi genom vår miljömärkning *Bra Miljöval* och ett antal kampanjer och projekt som löpt under året.

Mål

- » Synliggöra miljö- och klimatutmaningar för konsumenter.
- » Visa på bättre alternativ som finns på marknaden.
- » Inspirera till att gå från ord till handling.
- » Ett samhälle där naturresurser sparas och den biologiska mångfalden och människans hälsa inte hotas.

Framgångar

- » 779 produkter är märkta med Bra Miljöval.
- » Klädbyttardagen arrangerades på 224 platser i Sverige, Norge och Danmark.
- » Regeringsbeslut om reparationsavdrag för exempelvis vitvaror.

Fokus framåt

- » Utveckla Bra Miljöval-försäkringar (med till exempel hemförsäkringar).
- » Kampanjen *Ta vara på det du har* med målsättningen att minska konsumtionen kommer att sjösättas 2018.
- » Utveckla nya persontransportkriterier.

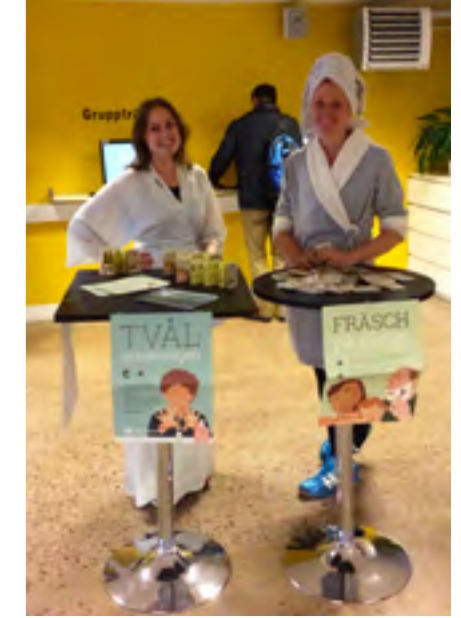
TRETTIO TON KEMIKALIER, 40 000 kubikmeter vatten och 280 ton koldioxid. Det är de uppskattade miljöbesparingarna* från 2017 års Klädbyttardag i Sverige som arrangerades för åttonde året i rad. Cirka 900 ideellt aktiva hjälptes åt att anordna klädbyttardagar på 124 platser runtom i landet. Vi i den rika delen av världen shoppar alldeles för mycket. Det drabbar miljön och människor hårt i andra länder. Samtidigt börjar många tröttna på slit-och-släng-trenden. En klädbyttardag är en rolig, social och helt kostnadsfri aktivitet som ger konkret miljönytta.

KLÄDBYTARDAGEN eller Nordic Swap Day som den numera också kallas arrangerades även på 100 platser i Danmark och Norge.

SVENSKEN ANVÄNDER nästan nio liter flytande tvål och duschkräm varje år. Som en del i kampanjen Fräsch på riktigt kom Miljövänliga Veckan 2017, liksom året innan, att handla om vad vi har i våra badrumsskåp. Vi utmanade privatpersoner, företag och arbetsplatser att anta Tvålutmaningen och byta till miljömärkt handtvål. Naturskyddsföreningen har anordnat Miljövänliga veckan varje höst sedan 1990. Genom att lyfta fram och granska varor som kaffe, bananer, jätteräkor och tvättmedel har både affärernas utbud och kundernas köpvanor förändrats. Förra året deltog 121 kretsar under kampanjveckan och cirka 500 medlemmar i handla miljövänligt- och kemikalienätverket höll föredrag och arrangerade workshops. Bland annat fick närmare



Det är enkelt att göra egna hudvårdsprodukter. Här tillverkas torrschampo.



1 000 personer prova på att göra eget cerat och torrschampo.

BRA MILJÖVAL, Naturskyddsföreningens miljömärkning, hjälper konsumenter att hitta de produkter som är minst skadliga för miljön. Under 2017 lanserades för första gången Bra Miljöval-märkta skovårdsprodukter och flera nya hygienartiklar. Hela butikskedjan Willys är nu miljömärkt. Hur butikerna efterlever miljömärkningen kontrolleras därefter årligen av aktiva medlemmar som utbildas till ideella butikskontrollanter. Elbolag som säljer el märkt med Bra Miljöval sätter av pengar till Naturskyddsföreningens fonder. Pengarna används för att minska elproduktionens miljöpåverkan och under året var över 80 miljöprojekt aktiva från Norrbotten till Skåne. Ett exempel på projekt som avslutats under året är dammutrivningen vid Gemla kvarn i Mörrumsån – något som var

helt nödvändigt för att skapa en fungerande livsmiljö för fiskar och andra vattenlevande arter. Under 2017 miljömärkte vi också bland annat våra första hyrbilsresor och Sveriges största bilpool. Totalt var 779 produkter inom olika områden märkta med Bra Miljöval under 2017.

EN NY UPPHANDLINGSLAG som underlättar för kommuner och landsting att upphandla miljömärkta varor trädde i kraft den 1 januari 2017. Naturskyddsföreningen utmanar offentliga upphandlare att öka andelen inköp med miljömärkning som Bra Miljöval i sin upphandling. Samma dag infördes också ett regeringsbeslut om reparationsavdrag, en del av RUT. Avdraget innebär att kostnader för reparationer av vitvaror såsom kylskåp och tvättmaskiner nu blir avdragsgilla. ●

*Förutsatt att bytta plagg ersätter köpta plagg.



Gemla kvarn i Mörrumsån

Schysst sparande

ATT SOM KONSUMENT ha koll på och välja gröna sparalternativ kan vara krångligt. Därför startades *Dubbelt så grön* – ett projekt som tar ett nytt grepp om hela finansbranschen i syfte att underlätta för konsumenter att välja ett sparande som tar hänsyn till miljö och klimat. 70 procent av tillfrågade konsumenter vill kunna välja miljösmart sparande, men utbudet är mindre än två procent. Projektet uppmanar bankerna att ta fram miljöbättre produkter och guidar konsumenter till de bästa alternativen.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN ÄR också delaktig i Fair Finance Guide – ett nätverk som kartlägger och följer upp svenska bankers riktlinjer kring miljö och hållbarhet. Granskningen för 2017

visar att bankerna fortsätter att förbättra sina hållbarhetsriktlinjer och att de har blivit något mer transparenta i sin redovisning. Fallstudier under året avslöjar dock flera fall där bankernas kreditgivning kan kopplas till bland annat skövling av regnskog och kränkningar av mänskliga rättigheter, vilket visar på att bankerna har en god bit kvar innan deras löften är uppfyllda. Konsumenter kan genom Fair Finance Guide skicka direkta meddelanden till bankerna och därmed uppmantra bankerna till förbättring. Förra året skickades över 6 000 meddelanden. Fair Finance Guide är ett samarbete mellan Naturskyddsföreningen, Sveriges konsumenter, Fair Action, Amnesty International och Diakonia. •

Verksamhetsområden Bra Miljöval

- » Biobränsle
- » Elenergi
- » Fjärrvärme och fjärrkyla
- » Försäkringar
- » Kemiska och kosmetiska produkter
- » Livsmedelsbutiker
- » Textilprodukter
- » Godstransporter
- » Persontransporter

Vikten av hållbar konsumtion

Den filippinska konsumentorganisationen Ibon Foundation och indiska Cuts är exempel på organisationer som med stöd av Naturskyddsföreningen bedriver ett omfattande miljöarbete i sina respektive länder. De vänder sig till såväl konsumenter som makthavare och samarbetar med Naturskyddsföreningen inom ramen för vårt nya delprogram *Hållbar konsumtion*.

MED ENA FOTEN i forskningen och den andra i civilsamhället, verkar Ibon för att öka medvetenheten i frågor som bland annat rör hållbar produktion och konsumtion och på så sätt uppnå långsiktiga förändringar som gagnar människa, miljö och samhälle i Filippinerna. Organisationen har under året initierat ett konsumentnätverk – ett samarbete med flera civilsamhällesorganisationer för att sammanföra olika aspekter av hållbar konsumtion, studera samband samt verka för att stärka konsumentens rättigheter. Ibon var under året även ledande författare i en rapport producerad för den nationella kommissionen för fattigdomsbekämpning. I rapporten presenteras ett nytt ramverk för att reformera Filippinernas policy för fattigdomsbekämpning. Rapporten kommer att tas upp i regeringen för beslut under 2018.

EN ANNAN SAMARBETSORGANISATION inom området hållbar konsumtion är indiska Cuts som har varit engagerade i Green Action Week sedan starten, så även under 2017. Green Action Week är den globala versionen av Miljövänliga Veckan som Naturskyddsföreningen drivit i Sverige i många år. Under 2017 handlade Green Action Week om ekologisk konsumtion och produktion. Cuts vill få till stånd policyförändringar och har tagit fram ett antal rekommenda-

tioner avseende konsumentbeteenden som överlämnats till delstatsregeringen. 2017 organiserade Cuts en fond där indiska civilsamhällesorganisationer kan söka stöd för att delta i Green Action Week. Redan första året blev det en mycket uppskattad fond och fler organisationer fick på detta sätt en ökad möjlighet att delta i kampanjen.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN HAR i många år jobbat för en mer hållbar konsumtion. Men det var först inför 2017 som föreningen formaliserade ett globalt delprogram kring dessa viktiga miljöfrågor. Vi ser konsumtionens effekter men behöver hitta nya sätt att komma åt de bakomliggande strukturerna. Ett steg på vägen var upprättandet av en »think tank« (en slags tankesmedja) inom delprogrammet. Genom denna och genom studier som belyser olika aspekter av konsumtion kommer delprogrammet att bidra till kunskaps- och policyutveckling inom området. •

Samarbetsorganisationer Hållbar konsumtion

- » Consumers International, globalt nätverk
- » Cuts, Indien
- » Ibon, Filippinerna
- » Idec, Brasilien

FN:s globala mål på schemat

Den svenska läroplanen är tydlig med att skolan har en skyldighet att ge eleverna verktyg för att kunna förstå hur miljö, ekonomi, hälsa och rättvisa hänger ihop. Sverige har också anslutit sig till de globala målen för hållbar utveckling. De senaste åren har skolan därför fått extra stort utrymme i vårt arbete.

Gymnasieskolan Spykens cyklar som används när eleverna ska på studiebesök och exkursioner.



NATURSKYDDSFÖRENINGEN utvecklar skolmaterial, driver skolprogram för högstadiet och utvecklar arbetsmetoder tillsammans med skolforskare. Under året har Naturskyddsföreningen samarbetat med Lunds kommun i projektet *Hållbara tillsammans* på gymnasieskolan Spyken i Lund. Målsättningen är att ge skolledare och lärare kunskap och verktyg att implementera LHU (lärande för hållbar utveckling) samt att mobilisera fler unga att ta en aktiv roll för en hållbar samhällsutveckling. Under det gångna året har lärare medverkat i fortbildningar och elever har deltagit i FN-rollspel kopplat till de globala målen. Spyken deltog också i Sveriges Radios *Musikhjälpen* med en egen insamling och höll radiosändning från skolrestaurangen under fyra timmar med gästspel och livemusik. Projektet har också lett till nya lärartjänster, så kallade LHU-koordinatörer, som verkar för utvecklingsarbete i samarbete med Naturskyddsföreningen och den egna skolledningen.

ENERGISMART SKOLA är ett projekt som vill testa olika metoder för energibesparande beteendeförändringar på

en skola samt skapa förutsättningar för skolans miljöarbete. Projektet har berört områden som el och värme, mat och matsvinn, resurser och transporter. Genom projektet har elever och personal på Apelgårdsskolan och Kryddgårdsskolan i Malmö fått stöd till att arbeta med miljö- och hållbarhetsfrågor i klassrummet, genomföra studiebesök och göra en miljöanalys av den egna skolan. Projektet är ett samarbete mellan Naturskyddsföreningen och Malmö stad.

SEDAN 2008 HAR Naturskyddsföreningen och Naturskoleföreningen utbildat över 6000 pedagoger i över 100 kommuner runt om i Sverige i *Skogen som klassrum*. Med projektet vill Naturskyddsföreningen bland annat ge barn och pedagoger möjlighet att lära känna sin närmiljö på ett roligt och lärorikt sätt samt bidra till friskare och mindre stressade elever i skolan. Självlärt vill vi också väcka ett engagemang för hållbar utveckling.

»**EN AV DE VIKTIGASTE** kunskapsöversikterna som gjorts«. Det sa Parul Sharma, tidigare ordförande i FN:s Agenda 2030-delegation om Natur-

skyddsföreningens rapport om hållbar utveckling i skolan. Rapporten visar på stora brister i hur både stat och kommuner arbetar med lärande för hållbar utveckling. Mot bakgrund av det undermåliga resultatet föreslår Naturskyddsföreningen ett ambitiöst åtgärds paket (se grafik) för att främja arbetet med LHU, riktat till regeringen, Skolverket, Skolinspektionen och kommunerna.

ENERGIFALLET ÄR Naturskyddsföreningens och Ikeas stora samarbetsprojekt för skolors arbete kring FN:s globala mål för hållbar utveckling. Läs mer om Energifallet på sidan 40. ●



Hållbar utveckling i skolan Naturskyddsföreningens förslag på åtgärder

- » Att regeringen följer rekommendationerna i Universitetskanslersämbetets utvärdering av lärosätenas arbete med att främja hållbar utveckling.
- » Att Skolverket får i uppdrag att göra en genomlysning av arbetet med lärande för hållbar utveckling i landets skolor.
- » Att Skolinspektionen får i uppdrag att granska arbetet med LHU i landets skolor samt att ta fram verktyg för kontinuerlig redovisning av arbetet med kvalitetssäkring som inkluderar LHU.
- » Att kommunerna påbörjar eller fortsätter implementeringsarbetet med LHU för att ge skolor likvärdiga förutsättningar att uppfylla skollagstiftning och läroplansmål kring hållbar utveckling.
- » Att kommunerna tillhandahåller resurser och stöd för skolor för att uppfylla det globala delmålet 4.7, som handlar om utbildningens roll för en hållbar utveckling.

Naturskyddsföreningens riksstyrelse 2016–2018

ANITA BRODÉN. Grundskollärare. Valdes år 2002 in som riksdagsledamot för Folkpartiet liberalerna och blev ledamot av riksdagens miljö- och jordbruksutskott. Var partiets miljö-politiska talesperson 2006–2014. Valdes år 2006 in i Nordiska rådet och dess miljö- och naturresursutskott.

BO JÖNSON. Medlem sedan drygt 40 år. Pensionär boende i Göteborg. Utbildning inom företagsekonomi, handelsrätt och beskattningsrätt. Har arbetat i olika befattningar som ekonom, de senaste 20 åren som controller för affärsområdet Automotive Sverige på SKF.

CAROLINA KLÜFT. Olympisk guldmedaljör i friidrott. Programledare på Viasat och egenföretagare. Har deltagit i och modererat seminarier i Almedalen. Universitetsstudier i miljökunskap, internationell politik, freds- och konfliktstudier, retorik, ledarskap, historia och socialpsykologi.

CECILIA HEDFORS. Personalrepresentant. Arbetar som sakkunnig inom miljögifter på Naturskyddsföreningen. Började sitt engagemang som aktiv medlem i Stockholmskretsens kemikaliegrupp samt kemikalienätverket. Representerar Naturskyddsföreningen i Internationella kemikaliesekretariats styrelse. Doktor i bioteknologi, magisterexamen i kemi.

JIMMY LINDSJÖ. Miljöpedagog och projektledare vid enheten för miljö och livsstil, Helsingborgs kommun. Utbildad i bl.a. miljövetenskap, kemi och meteorologi. Har sedan 2007 arbetat med miljöfrågor. Särskilt inriktad på arbetet mot miljögifter.

JOHAN ANDERSSON. Fältbiologernas ordförande sedan 2017 och den ledamot som är vald av Fältbiologerna till Naturskyddsföreningens riksstyrelse. Har haft ledaruppdrag och utbildat sig inom organisering, gruppdynamik och projektledning, bl.a. i Sveriges ungdomsråd och Sveriges elevråd – Svea.

JOHANNA SANDAHL. Ordförande sedan 2014. Innan dess vice ordförande. Sitter i delegationen för Sveriges genomförande av Agenda 2030. Mark-/växtagronom som har arbetat inom olika folkrörelser i Sverige och utomlands. Har undervisat på universitet och högskolor samt skrivit rapporter och böcker.

LOTTA BENGTTSSON SILFVER. Lärarvika-rie på en högstadieskola i Jokkmokk. Har tidigare jobbat med miljömålsarbete inom Göteborgs stad. Har 20 års erfarenhet av miljöarbete och Naturskyddsföreningen. Utbildad i naturvetenskaplig problemlösning med inriktning på miljövetenskap.

MARIE ANDERSSON. Arbetar med verksamhetsutveckling för Jämtlands läns landsting. Hon har tidigare arbetat som miljösamordnare inom landstinget samt på Jegreliusinstitutet för tillämpad grön kemi. Är naturvetare och utbildad inom ekoteknik.

MÅRTEN WALLBERG. Ordförande i Stockholms Naturskyddsförening 2002–2003, ordförande i Naturskyddsföreningen i Stockholms län 2003–2016. Har bl.a. arbetat som miljösamordnare på Stockholms universitet. Utbildad biolog. Arbetar just nu som chef på medlemskansliet för Miljöpartiet i Stockholms stad.

PER-ERIK MUKKA. Arbetar i LKAB:s gruva i Kiruna. Läst kurser i bl.a. fiske och viltbiologi, humanekologi, skogsmarkens ekologi, geologi, arkeologi samt även lite statsvetenskap. Medlem sedan 1981. Inventerat bl.a. Änok och andra skyddsvärda skogar i Norrbotten och i Finland.

PIA LINDESKOG. Arbetar med strategiska frågor på Folkhälsomyndigheten. Har tidigare arbetat för Stockholms läns landsting med folkhälsofrågor, varit chef för KF Konsument och varit avdelningschef på Statens folkhälsoinstitut. Har bl.a. suttit i Cancerfondens styrelse och Forskningsnämnden. Har disputerat vid Karolinska institutet.

SALOMON ABRESPARR. Vice ordförande. Agronom och bor i Leksand. Hållbarhetsutvecklare på Borlänge kommun. Har en bakgrund som ordförande i Fältbiologerna 2012–2014 och är medlem i Naturskyddsföreningen sedan 15 år. Har bland annat varit mycket engagerad i kampen om Ojnarekogen.

STINA LINDBLAD. Vice ordförande. Naturvårdsbiolog och utomhuspedagog. Har en bakgrund som ordförande i Naturskoleföreningen och som lärarfortbildare och författare till utomhuspedagogisk metodlitteratur. Trivs i skogen med familjen och hundarna.



Övre raden från vänster
Pia Lindeskog, Jimmy Lindsjö,
Svante Lundquist (personal-
representant), Johan Andersson,
Mårten Wallberg, Stina Lindblad

Undre raden från vänster
Johanna Sandahl, Carolina Klüft,
Bo Jönson, Anita Brodén



Lever vi som vi lär?

Naturskyddsföreningen är Sveriges största och mest inflytelserika miljöorganisation. Vi tycker en massa, ibland högljutt och med eftertryck – vi brinner för det här med natur och miljö. Men lever vi själva upp till de krav vi ställer och de frågor vi driver? Vi lät Anna Nilsson, kanslichef på Naturskyddsföreningens rikskansli i Stockholm, svara på den frågan.

Ja, hur är det egentligen, lever ni som ni lär?

– På det stora hela skulle jag säga. Vi gör mycket rätt. Samtidigt kan vi bli ännu bättre – det är ett kontinuerligt arbete och vi utvärderar hela tiden oss själva. Men vi tror inte på moralism och pek-pinnar, varken gentemot anställda eller allmänhet. Istället tror jag att vi med kunskap och inspiration kan bidra till att människor omkring oss kan göra medvetna val.

Kan du ge några exempel?

– Vi är bra på att välja miljömärkta ekologiska produkter och våra kapitalplaceringar är numera helt fossilfria. Vi är också bra på återanvändning vad gäller allt ifrån möbler och datorer till kaffemaskiner. Naturskyddsföreningen vill vara en hållbar arbetsplats även vad gäller socialt ansvar och erbjuda våra anställda en god och sund arbetsmiljö för att motverka stress och sjukskrivningar. Där har vi ett väldigt aktivt arbete som vi är stolta över. Målet är att bli Sveriges bästa arbetsgivare inom idéburen sektor.

Flyget är en stor miljöbov, ändå flyger ni

– hur tänker du kring det?

– Frågan om flyget är svår. Vi har en väldigt strikt resepolicy som gör att vi till exempel inte flyger inrikes, förutom i undantagsfall. Vi försöker ta tåget även inom Europa, när så är möjligt. I vårt globala

arbete behöver vi med jämna mellanrum besöka våra samarbetsorganisationer i Asien, Afrika, Latinamerika och Östeuropa för uppföljning och utvärdering. Vi arbetar med att planera besöken ännu bättre för att minska flygandet, men ofta finns inga alternativ till flyget.

Hur påverkar det här er trovärdighet?

– Jag tror folk förstår att vi ibland behöver flyga trots att vi och alla andra vet att det är dåligt för miljön. Vi har en fortsatt hög trovärdighet. Det visar våra opinionsundersökningar. Samtidigt är det inget vi kan ta för givet, vi arbetar kontinuerligt och målmedvetet för att bibehålla vår höga trovärdighet.

Vad skulle ni kunna göra bättre?

– Jag tror att vi, liksom andra, kan bli bättre på det mesta. Vi fortsätter att jobba med våra kapitalplaceringar och kommer framöver att ställa ännu högre krav på miljö och etik när det gäller val av fonder. Vi behöver bli bättre på att utnyttja befintlig teknik och vänja oss vid tanken på att fler möten kommer att ske på distans och vårt interna hållbarhetsarbete ska följas upp och utvecklas ytterligare. Jag tror det viktigaste är inställningen att vi hela tiden kan utvecklas – vi får aldrig bli bekväma. Även om jag tycker våra policyer ställer höga krav på oss finns det alltid utvecklingspotential – vi vill kunna se miljönyttan i allt vi gör. ●

Effektrapport 2017

Naturskyddsföreningen är medlem i Frivilligorganisationernas Insamlingsråd (FRIL). Det är Sveriges branschorganisation för tryggt givande. Som medlem åligger det Naturskyddsföreningen att rapportera effekterna av vårt arbete. Syftet är att visa givare, allmänhet och andra intressenter vilken nytta vi som organisation gör. FRIL har tagit fram en mall för effektrapportering. Nedan ställs ett antal frågor där Naturskyddsföreningen svarar på frågorna samt hänvisar till de sidor i verksamhetsberättelsen där svaren står att finna.

Vad vill er organisation uppnå?

Naturskyddsföreningen ska verka för att väcka och underhålla människors känsla för naturen och dess värden, samt för att människans samhälle och verksamhet anpassas efter naturens förutsättningar. Därutöver ska föreningen väcka opinion, bedriva egen verksamhet för information och skola samt påverka beslut rörande naturskydd och miljövård. Våra övergripande mål beskrivs på sidan 3. För respektive verksamhetsområde beskrivs målen på följande sidor: klimatförändringar 14, marina ekosystem och fiske 18, miljögifter i samhälle och natur 22, skog 26 samt jordbruk och livsmedelstrygghet 30 samt vår egen miljömärkning Bra Miljöval på sidan 42.

I vilket organisatoriskt sammanhang verkar er organisation?

Naturskyddsföreningen är en partipolitiskt och religiöst obunden ideell förening för naturskydd och miljövård. Föreningen består av en riksförening, självständiga lokalföreningar (kretsar) och länsförbund samt regionala kanslier över hela landet. Naturskyddsföreningen är den största miljöorganisationen i Sverige. Men miljöfrågorna känner inga landgränser och därför arbetar vi även globalt. Läs mer om det organisatoriska sammanhanget på sidorna 17, 21, 25, 29, 33 och 45.

Vilka strategier har ni för att uppnå era mål?

Naturskyddsföreningen har tre strategier för att uppnå målen: Att väcka och underhålla kärleken till naturen, att stärka den gröna konsumentmakten samt att arbeta med politisk påverkan. Läs mer om våra strategier på sidorna 10 och 11.

Vilken kapacitet och vilket kunnande har ni för att uppnå ert mål?

Naturskyddsföreningen har 226 000 medlemmar och 271 kretsar över hela landet som bevakar lokala miljö- och naturvårdsfrågor. På sidan 7 beskriver vi vår verksamhetsmodell. På sidorna 36 och 37 berättar vi mer om våra medlemmar. På sida 54 i förvaltningsberättelsen finns mer information om medlemmar, styrelse och stämma.

Hur vet ni om er organisation gör framsteg?

Rikskansliet rapporterar regelbundet måluppfyllnad till styrelsen. På så sätt kan styrelsen besluta om omprioritering av resurser vid behov. Vi arbetar löpande med att utveckla former för utvärdering och lärande för att ständigt förbättra våra resultat. Som en del i det globala arbetet besöker vi återkommande alla våra globala samarbetsorganisationer för att följa upp och utvärdera arbetet, samt för att kunna rapportera till Sida.

Vad har ni åstadkommit så här långt?

Naturskyddsföreningen har nått goda resultat i våra prioriterade arbetsområden klimat, hav, miljögifter, skog och naturvård, jordbruk och under 2016. Läs mer om effekten av vårt arbete inom dessa områden: klimatförändringar 14, marina ekosystem och fiske 18, miljögifter i samhälle och natur 22, skog 26, jordbruk och livsmedelstrygghet 30 samt Bra Miljöval 42. ●

Årsredovisning 2017



Förvaltningsberättelse

Riksstyrelsen och generalsekreteraren för Svenska Naturskyddsföreningen, 802002-4280, avger härmed årsredovisning för 2017.

Naturskyddsföreningens ändamål och organisation

Svenska Naturskyddsföreningen bildades 1909 och är Sveriges äldsta och största ideella, demokratiskt uppbyggda natur- och miljöorga-nisation. Föreningen är en partipolitiskt och religiöst obunden folkrörelse för naturskydd och miljövard.

Naturskyddsföreningens ändamål är att verka för att hos människor väcka och underhålla känslan för naturen och dess värden, verka för att människans samhälle och verksamhet anpassas efter naturens förutsättningar, väcka opinion och påverka beslut rörande naturskydd och miljö-vård samt verka för skydd och vård av värdefull natur, bland annat genom markförvärv eller på annat sätt.

Naturskyddsföreningen ska verka för att samhället ska anpassas efter naturens och människans förutsättningar. Föreningen folk-bildar och påverkar politiker och myndigheter, såväl nationellt som internationellt, genom arbete med följande prioriterade sakområden:

- Klimatförändringar
- Marina ekosystem och fiske
- Miljögifter i samhälle och natur
- Skog
- Jordbruk och livsmedelstrygghet

Naturskyddsföreningen har tre värdegrunder:

- att rädda naturens liv
- att främja människors hälsa
- att verka för global solidaritet

Naturskyddsföreningen står dessutom bakom miljömärkningen *Bra Miljöval*.

Naturskyddsföreningen är uppbyggd av 271 lokala kretsar organiserade i 24 länsförbund. Därutöver har föreningen tio regionala kanslier som ska stärka och underlätta kretsarnas samt länsförbundens verksamhet.

Denna årsredovisning beskriver endast riksför-eningens ekonomi och förvaltning. Samtliga kretsar, länsförbund är fristående juridiska personer med egen ekonomi, men med samma övergripande ändamål som riksföreningen. Riksföreningen har som en av sina uppgifter att ge service till, samordna samt stötta kretsarnas och länsförbundens arbete.

Medlemmar, styrelse, stämma och revisorer

Föreningens många medlemmar skapar med sitt engagemang en mångsidig och livlig aktivitet runt om i landet. Det ger föreningen styrka och möjlighet att arbeta för vår natur samt påverka miljöpolitiken och konsument-marknaden. Medlemsintäkterna gör det möjligt att bedriva en både bred och djup verksamhet för natur och miljö, lokalt, regionalt och på riksnivå. Under 2017 hade föreningen 226 000 medlemmar.

	2017	2016	2015	2014	2013
Antal medlemmar	226 000	226 000	224 000	221 000	203 000
Varav huvud-medlemmar	129 000	130 000	130 000	129 000	121 000
Varav familje-medlemmar	97 000	96 000	94 000	92 000	82 000
Medlemsintäkter mkr	35,9	29,6	36,1	36,4	33,0
Medlemskostnader mkr	23,7	21,3	25,2	22,1	24,5
I/K-tal*	1,5	1,4	1,4	1,6	1,3
<small>* I/K-talet beskriver förhållandet mellan medlemsintäkterna och medlemskostnaderna. Ju högre I/K-tal, desto högre intäkter per satsad krona på medlemsvård.</small>					

Från och med 2016 periodiserar Naturskydds-föreningen sina medlemsintäkter över gällande år enligt årsredovisningslagen och FRII:s redo-visningsregler, vilket innebär att 2016 blev ett övergångsår med väsentlig skillnad i redovisade medlemsintäkter jämfört med tidigare år.

Kretsar och länsförbund

Rikskansliet stöttar de ideellt aktiva i deras arbete att rädda naturen och främja människors hälsa. Kretsar och länsförbund stärks i sitt arbete genom utbildningar och administrativ-

support från rikskansliet. En stark folkrörelse ger möjligheter att skapa det tryck som behövs för att bromsa klimatförändringarna och bidra till ett långsiktigt hållbart samhälle. Det görs genom påverkansarbete, aktiviteter, kampanjer och projekt som riktar sig mot såväl allmänhet som makthavare. En kvarts miljon medlemmar ger oss tyngd och legitimitet i det arbetet. Under året har ansökningar inkommit från kretsar och länsförbund om att få del av återbäringen till egna lokala projekt.

Kretsarnas och länsförbundens aktiviteter varierar med medlemmarnas intressen. Föredrag, utflykter, guidningar, utställningar, teaterföre-ställningar, kurser och bevakning av lokala naturvårds- och miljöärenden är exempel på kretsaktiviteter, liksom praktiskt naturvårds-arbete som inventeringar och skötsel av natur-vårdsområden.

Nätverk

Inom föreningen finns också nationella nätverk för medlemmar som är specialintres-serade av en viss typ av miljöfrågor såsom jordbruk, klimat, hav, miljögifter, skog och handla miljövänligt. Sedan 2014 finns det natio-nella nätverkssamordnare som är anställda på kansliet.

Fältbiologerna

Fältbiologerna är Naturskyddsföreningens fri-stående ungdomsorganisation. Det är Sveriges största förening för barn och ungdomar som är intresserade av natur och miljö. Naturskydds-föreningen samverkar med Fältbiologerna och ger dem ekonomiskt och annat stöd.

Förvaltning

Vartannat år har Naturskyddsföreningen riksstämma och åren mellan stämmorna hålls rikskonferens. Riksstämman 2016 ägde rum i Norrköping den 18–19 juni. Rikskonferens hölls 2017 i Skövde den 12–14 maj. 2018 hålls riksstäm-man i Uppsala den 16–17 juni. På riksstämman bestämmer våra medlemmar bland annat verk-samhetens mål och inriktning och väljer före-ningens styrelse. På rikskonferensen behandlas olika övergripande teman för natur och miljö. Riksföreningens kansli med anställda tjänste-män är placerat i Stockholm och i Göteborg och leds av generalsekreteraren och kanslichefen. Generalsekreterare är sedan mars 2017 Karin Lexén och kanslichef är Anna Nilsdotter.

Riksstyrelsen består av 13 ledamöter, varav

en är representant för Fältbiologerna.

I riksstyrelsen sitter också en personal-representant som inte har rösträtt.

På riksstämman i juni 2016 valdes en ny riksstyrelse. Riksstyrelsen består av 7 kvinnor och 6 män. Under 2017 har riksstyrelsen haft 8 protokollförda möten. Siffran inom parentes anger styrelsemedlemmarnas närvaro på dessa möten. Föreningen eftersträvar att styrelsemed-lemmarna ska representera bred kompetens och stor geografisk spridning.

- Johanna Sandahl**, ordförande, Stockholm. (8)
- Stina Lindblad**, vice ordförande, Knivsta-Uppsala. (8)
- Salomon Abresparr**, vice ordförande från december 2016, Rättvik och Leksand. (8)
- Bo Jönson**, skattmästare, Göteborg. (8)
- Anita Brodén**, Alingsås. (8)
- Carolina Klüft**, Haninge-Stockholm. (8)
- Per-Erik Mukka**, Kiruna. (7)
- Lotta Silfver**, Göteborg och Jokkmokk. (8)
- Marie Andersson**, Östersund. (0)
- Jimmy Lindsjö**, Malmö. (8)
- Pia Lindeskog**, Tullinge-Stockholm. (8)
- Johan Andersson**, Fältbiologernas repre-sentant, Stockholm. (8)
- Mårten Wallberg**, Stockholm. (7)
- Cecilia Hedfors**, personalrepresentant. (4)
- Svante Lundquist**, vice personalrepre-sentant. (3)

Föreningens valberedning består av följande personer som valdes på riksstämman 2016:

- Karl-Axel Reimer**, Trosa
- Anders Ridderström**, avgick i februari 2017, Göteborg
- Frauke Molander**, Östersund
- Ingegerd Saarinen**, Skellefteå
- Margareta Olofsson**, Stockholm

Riksföreningens räkenskaper och förvaltning har granskats av auktoriserade revisorer från Allegretto Revision AB. Huvudrevisor från Allegretto har varit Lars Erik Engberg med Anna Wretholm som suppleant. På stämman valdes också två förtroendevalda revisorer: Kåre Olsson och Annelie Carlsson som suppleant.

Rikskansliets ledningsgrupp har bestått av generalsekreterare, kanslichef och avdelnings-chefer. Under 2017 har ledningsgruppen bestått av 11 personer, varav som mest 6 kvinnor. Lednings-gruppsmöten sker månatligen.

Insamlade medel

Insamlade medel, som inkluderar gåvor och arv, är tillsammans med medlemsintäkterna de största inkomstkällorna (bidrag från Sida undantagna). De totala insamlingsintäkterna (exklusive miljöfondsintäkterna) uppgick 2017 till 73 mkr (58,9) varav Postkodlotteriets utdelning 2017 bidrog med 15 mkr (15).

Naturskyddsföreningen står under tillsyn av Svensk Insamlingskontroll som granskar att föreningen följer de lagar och krav som ställs för att äga ett 90-konto. För 2017 uppgick de administrativa kostnaderna till 17 % (17 %), insamlingskostnaderna till 10 % (13 %) och ändamålskostnaderna till 80 % (84 %) beräknade enligt Svensk Insamlingskontrolls riktlinjer. Naturskyddsföreningen är också medlem i branschorganisationen FRII (Frivilligorganisationernas Insamlingsråd). FRII verkar för etisk och professionell insamling och har utarbetat etiska råd och regler samt en kvalitetskod som alla dess medlemmar förbundit sig att följa. Nyckelorden i etisk insamling är respekt, öppenhet, trovärdighet och kvalitet. Föreningen har i linje med dessa regler en policy för hur insamling får bedrivas.

	2017	2016	2015	2014	2013
Insamlingsintäkter, mkr	73,0	58,9	63,5	70,1	47,4
Insamlingskostnader, mkr	16,8	18,3	10,1	11,5	7,2
I/K-tal*	4,3	3,2	6,7	6,1	6,5

*I/K- talet beskriver förhållandet mellan insamlingsintäkterna och insamlingskostnaderna. Ju högre I/K-tal, desto högre intäkter per satsad insamlingskrona. I resultaträkningens post insamlingsintäkter ingår även miljöfondsintäkter, företagssamarbeten och stödföretag. Dessa intäkter ingår dock inte ovan.

Under året har Naturskyddsföreningen arbetat med insamlingsaktiviteter för att generera mer resurser till föreningens arbete. Naturskyddsföreningen gläds åt att rekordsiffran på 226 000 medlemmar från 2016 håller i sig. Värt att notera är att medlemstappet är det lägsta på flera år – åtta procent. Det innebär att vi har värvat lika många nya medlemmar som vi har tappat. Genom face-to-face, telemarketing, digitala kampanjer och inte minst viktiga insatser av våra kretsar, länsförbund och regionala kanslier välkomnar vi 18 000 nya medlemmar.

Arv

Under året mottog föreningen tacksamt ett antal arv på sammanlagt 11,0 mkr (2,1).

Av dessa är cirka 8,7 mkr ändamålsbestämda i varierande grad. Alla medel används till före-

ningens stadgade verksamhet, men i de fall där medlen är ändamålsbestämda finansierar gåvan eller arvet just sådant ändamål som givaren angivit.

Väsentliga händelser under räkenskapsåret

Klimatförändringar

Bland framgångarna under 2017 kan nämnas riksdagens antagande av ett nytt klimatpolitiskt ramverk som innefattar vässade klimatmål, en ny klimatlag och ett klimatpolitiskt råd. Inom transportområdet beslutade regeringen om en rad nya styrmedel. Det handlar till exempel om flygskatten, bonus/malus och reduktionsplikt – frågor som Naturskyddsföreningen har drivit i flera år.

Marina ekosystem och fiske

Havskonferensen i New York, där Naturskyddsföreningen medverkade, förde med sig flera viktiga löften. Till exempel utlovade Sveriges regering 50 miljoner kronor till FN:s arbete mot illegalt fiske och för bättre fiskereglering. Dessutom utlovades insatser för att samla Östersjöländerna kring ett förbud mot mikroplaster i kosmetika. Våra vattenprojekt *Viva vatten* och *Ren båtbotten* verkade även under 2017 för att främja den lokala vattenmiljön.

Naturskyddsföreningen har i flera år arbetat för ett totalförbud mot att fiska ål. Ett steg i att slå vakt om artens återväxt togs när EU:s fiskeministrar i december enades om ett tre månader långt ålfiskestopp i Östersjön, Nordsjön och Atlanten.

Miljögifter i samhälle och natur

Genom kampanjen *Plastfritt hav* fick uppskattningsvis över 1,8 miljoner svenskar, både allmänhet och makthavare, information om de effekter plasten har på vår natur. Ett viktigt påverkansarbete har varit och kommer fortsätta att vara arbetet för att få in plasten i den cirkulära ekonomin, det vill säga ett samhälle där återanvändning är normen och där vi lever inom ekosystemens gränser. I vår rapport *Rätt plast på rätt plats* framkommer bland annat att syntetiska textilier släpper ut mycket mer svärnedbrytbara fibrer vid tvätt än vad vi tidigare trott. Ett kilo akryltyg släpper ifrån sig så mycket som 120 000 fibrer per tvätt. Det nya EU-direktivet om plastbärkassar – maximalt 90 kassar per person och år – är ett litet men viktigt steg i rätt riktning när det gäller att fasa ut plasten.

Skog

För att främja den biologiska mångfalden behöver vi värda vår skog. Skogsstyrelsens beslut i mars 2017 om att pausa inventeringen av skyddsvärd skog i nordvästra Sverige fick till följd att cirka 300 av Naturskyddsföreningens medlemmar fortsatte inventeringen på egen hand. Efter denna mobilisering och ett antal debattartiklar och brev till regeringen kom så beslutet att återuppta inventeringen av skyddsvärd skog. Under 2017 bildades också nya naturreservat – även det en framgång i Naturskyddsföreningens arbete för att bevara viktiga naturvärden. Återväxten för den vitryggiga hackspetten går långsamt, men flera lyckade häckningar under 2017 gör att utvecklingen för den utrotningshotade arten går åt rätt håll.

Jordbruk och livsmedelstrygghet

Den ekologiskt odlade åkermarken ökade under 2017. Samtidigt använder vi allt mer bekämpningsmedel. Det betyder att konventionell åkermark besprutas allt mer. Ett viktigt framsteg i arbetet var en ny miljöskatt på bekämpningsmedel. Men Sverige halkar efter andra EU-länder i arbetet mot bekämpningsmedel – det vill Naturskyddsföreningen ändra på. Andra viktiga frågor under året har varit att försvara de viktiga naturvärden som betande djur utgör och i projektet *Tacka bina för maten* byggde skol elever 4 250 bihotell.

Miljörätt

Föreningens jurister har deltagit vid domstolsförhandlingen i Sveriges största miljömål, slutförvaret av det högaktiva kärnavfallet. I Mark- och miljödomstolens rekommendation till regeringen fastslogs att ytterligare underlag krävs för att slutförvaret ska kunna godkännas.

Juristerna har även varit experter i de statliga utredningarna om miljötillsyn respektive rättslig översyn av skogsvårdslagen samt stöttat lokala kretsar i deras rättsprocesser.

Grön konsumentmakt

Naturskyddsföreningens miljömärkning *Bra Miljöval* hjälper konsumenter att hitta de produkter som är minst skadliga för miljön. Under 2017 miljömärktes bland annat hyrbilsresor och Sveriges största bilpool. Totalt var 779 produkter inom olika områden märkta med Bra Miljöval under 2017. Under den årliga Klädbytdagen hjälptes cirka 900 ideellt aktiva åt att arrangera klädbyten på 124 platser runtom

i Sverige. Miljövänliga Veckan samlade 121 av Naturskyddsföreningens kretsar. Under kampanjveckan, som gick under temat Fräsch på riktigt, arrangerades föredrag, seminarier och workshops.

Föreningsutveckling

35 procent av föregående års medlemsintäkter fördelas till länsförbundens och kretsarnas verksamhet i form av så kallad återbäring. En del av återbäringen är sökbara projektbidrag som fördelas till angelägna projekt som kräver extra resurser. Under 2017 beviljades 31 projekt för en summa av 1 060 tkr i bidrag till kretsar och länsförbund för sådana projekt. Därutöver beviljade riksstyrelsen ett extra bidrag till de regionala kansliernas arbete på 0,9 mkr.

Globalt

Naturskyddsföreningens globala arbete bedrivs på lokal, regional, nationell och global nivå i Asien, Afrika, Latinamerika och Östeuropa. Målsättningen är att öka människors delaktighet kring bland annat hållbar naturresursanvändning. En stark miljörelse är viktig eftersom möjligheterna för organisationer att verka just nu minskar i flera länder. Naturskyddsföreningen har i många år verkat för en hållbar konsumtion. Men det var först inför 2017 som föreningen formaliserade ett globalt delprogram kring dessa viktiga miljöfrågor – *Hållbar konsumtion*. Vi ser konsumtionens effekter, men behöver också komma åt dess strukturella och normativa förutsättningar. Totalt samarbetar Naturskyddsföreningen med 39 organisationer i nio länder på fyra kontinenter.

Kommunikation

Vår närvaro i media fortsätter att vara stark. Genom debattartiklar i såväl riks- som lokal-tidningar bildar vi opinion och sprider kunskap. I riksmedia är det oftast våra talespersoner som är ansiktet utåt – riksordförande eller general-sekreterare.

Klädbytdagen resulterade i 275 artiklar i landets tidningar om vikten av att använda hygienprodukter som tar hänsyn till natur och miljö. En kraftig ökning jämfört med 40 införanden 2016. Med syftet att få Skogsstyrelsen att återuppta inventeringen av nyckelbiotoper i nordvästra Sverige skrev Naturskyddsföreningen, tillsammans med Världsnaturfonden, den mest lästa debattartikeln i den oberoende nyhetsportalen Altinget. I flera större kampanjer

i sociala medier lyfte Naturskyddsföreningen under 2017 frågor som fick stor spridning och skapade miljönytta. *Surfejs*, *Plastfritt hav*, *Rädda bina*, *Fräsch på riktigt*, *Ren båtbotten* och *Gröna gaffeln* är bara några exempel på kampanjer som rullat i sociala medier under året. Våra följarantal fortsätter att växa och på Facebook hade vi i slutet av 2017 173 000 följare. På Instagram och Twitter hade vi drygt 22 000 respektive 20 000 följare.

Personal

Som ett resultat av rikskansliets löpande arbetsmiljöarbete har sjukfrånvaron sjunkit under 2017 jämfört med 2016. I början av 2017 tillträdde Karin Lexén tjänsten som Naturskyddsföreningens generalsekreterare.

Jämställdhet och mångfald

Drygt hälften av medlemmarna i föreningen är kvinnor, och medlemmar, kretsar och länsförbund rapporterar att kvinnorna blivit fler i styrelser och på ordförandeposter i såväl kretsar som länsförbund. Föreningens rikskansli arbetar löpande med jämställdhets- och mångfaldsfrågor. Det pågår ett arbete för att utveckla rekryteringsarbetet, inte minst ur ett mångfaldsperspektiv. Varje år sker också en översyn av lönerna ur ett könsperspektiv.

Hållbarhetsupplysningar

Rikskansliet ställer miljökrav vid inköp och upphandling av varor och tjänster i så stor utsträckning som möjligt. Resepolicyn är strikt – resor och transporter sker i mycket hög utsträckning kollektivt och flygresor undviks så långt det är möjligt. Naturskyddsföreningens kapitalplaceringar är numera helt fossilfria och arbetet med att ytterligare skärpa till kraven på våra kapitalplaceringar pågår. Föreningen vill vara en hållbar arbetsplats även vad gäller socialt ansvar och erbjuda våra anställda en god och sund arbetsmiljö för att motverka stress och sjukskrivningar. Inom det området pågår ett löpande utvecklingsarbete.

Finansiella instrument och kapitalplaceringspolicy
Naturskyddsföreningen förvaltar en del av sitt kapital i form av värdepapper. Regler för den förvaltningen finns uttryckt i föreningens kapitalplaceringspolicy. Den ställer mycket höga krav på värdepappersinnehavet. Föreningen analyserar löpande de fonder som föreningens kapitalförvaltare förvaltar. Innehavet är bland annat 100 procent fossilfritt. Arbetet med att ytterligare

öka kraven på innehavet fortgår. Den fullständiga kapitalplaceringspolicyn finns på föreningens webbplats.

Anknutna stiftelser samt stöd till forskning och utveckling

Stiftelsen Valdemar & Emmy Gustafssons Naturvårdsfond

Avkastningen ska enligt stiftelseurkunden årligen anslås till stödjande av sådan verksamhet som har till syfte att utveckla metoder och hjälpmedel för förhindrande av en fortsatt förgiftning och förstöring av den svenska naturen. Vid utgången av 2017 uppgick marknadsvärdet av stiftelsens placeringsportfölj till 22,6 mkr (22,5). Stiftelsen delade senast ut 793 tkr år 2015 i stipendier till externa mottagare för olika miljöforskningsprojekt. Beslut finns om fortsatt utdelning, men mottagare är inte utsedda.

Stiftelsen Naturräddarfonden

Avkastningen av medlen från stiftelsen ska enligt gåvobrevet »användas för att skydda och bevara i Sverige hotade växt- och djurarter samt naturtyper genom stöd till riksföreningens arbete«. I slutet av 2017 uppgick marknadsvärdet av stiftelsens placeringsportfölj till 13,4 mkr (13,8 mkr). Under 2017 har 240 tkr delats ut till Naturskyddsföreningen (100 tkr).

Resultat och ställning samt allmänt om föreningens ekonomi

Av föreningens intäkter är det endast de som genereras av årets bok och Naturbutiken som är skattepliktiga. Den skattepliktiga delen av omsättningen utgör cirka 1,2 procent.

Föreningens totala verksamhetsintäkter är 217,9 mkr (207,4), verksamhetsresultatet är 4,7 mkr (-2,0) och nettoresultatet är 9,8 mkr (-2,7). I nettoresultatet ingår ett finansnetto på 5,1 mkr (-0,8).

Intäkter som kommer in under ett år och inte kan förbrukas samma år balanseras i det egna kapitalet.

Föreningens ändamålsbestämda medel används alltid till sitt ändamål och strävan är att de ska användas så snart som möjligt. För en så effektiv användning som möjligt så integreras medlen i föreningens befintliga verksamhet där det finns förutsättningar. De medel som flyttats mellan olika år redovisas i resultaträk-

ningens »Förändring av ändamålsbestämda medel« samt i balansräkningens »Förändring av eget kapital«.

Med anledning av ianspråktaganden och avsättningar till bland annat ändamålsbestämda medel förändras de olika delarna av eget kapital varje år. Balansomslutningen är 167,8 mkr (149,0) och av denna är cirka 71 % (73 %) eget kapital. Vad beträffar föreningens resultat och ställning i övrigt, hänvisas till efterföljande resultat- och balansräkningar med tillhörande noter.

Framtida utveckling

Hela 2018 kommer att präglas av den stora valkampanj som föreningen arbetar med, i syfte att miljöfrågorna ska få stor tyngd i valrörelsen. Klimat och biologisk mångfald kommer att lyftas fram med särskilt fokus i det arbetet. En annan stor process som präglar året är arbetet med den nya framtidsstrategin, alltså de verksamhetsriktlinjer som ska styra föreningens prioriteringar 2019–2022 . Vi har blivit beviljade medel från Postkodlotteriets specialprojektsfond för tre större satsningar 2018 och framåt. Det handlar om *Skyddat Hav – marina reservat*, *Naturkollen – medborgarforskning för biologisk mångfald* samt *Inga konstigheter för ett giftfritt jordbruk* tillsammans med *Hungerprojektet*. Vi kommer också att inleda ett omfattande våtmarksprojekt med delprojekt runtom i landet. Projektet finansieras av ett stort arv som kom föreningen till del för ett antal år sedan. Vi stärker arbetet med att stödja kretsar och länsförbund i deras lokala påverkansarbete. Vi gör också en särskild satsning på medlems- och givarvård. Vi vill förbättra kommunikationen med våra medlemmar och i möjligaste mån anpassa kommunikationen till medlemmarnas intressen och preferenser. Vi vill också välkomna och introducera nya medlemmar till föreningen på ett bättre sätt än idag. Vi kommer också att fortsätta det omfattande utvecklingsarbetet av rikskansliets organisation och verksamhet, med fortsatt höga ambitioner vad gäller arbetsmiljö och effektivitet.

Resultaträkning

Belopp i kkr	Not	20170101– 20171231	20160101– 20161231
Verksamhetsintäkter			
Medlemsavgifter		35 858	29 599
Gåvor	2	89 717	80 954
Bidrag	2	76 540	78 102
Nettoomsättning	3	14 575	17 033
Övriga intäkter		1 207	1 794
Summa verksamhetsintäkter		217 897	207 482
Verksamhetskostnader			
	4, 5		
Ändamålskostnader		-166 162	-164 850
Medlemskostnader		-23 709	-21 342
Insamlingskostnader		-16 843	-18 271
Administrationskostnader		-6 491	-4 973
Summa verksamhetskostnader		-213 205	-209 436
Verksamhetsresultat		4 692	-1 954
Resultat från finansiella investeringar			
Resultat från övriga värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar	6	5 083	-774
Resultat efter finansiella investeringar		9 775	-2 728
Årets resultat		9 775	-2 728
Förändringar av ändamålsbestämda medel			
Årets resultat enligt resultaträkningen (se ovan)		9 775	-2 728
Utnyttjande av ändamålsbestämda medel från tidigare år		19 254	17 613
Reservering av ändamålsbestämda medel som inte utnyttjats under året		-14 944	-18 381
Reservering av donationskapital		-7 300	-
Kvarstående belopp för året/förändring av balanserat kapital		6 785	-3 496

Balansräkning

Belopp i kkr	Not	2017-12-31	2016-12-31
TILLGÅNGAR			
Anläggningstillgångar			
Anläggningstillgångar			
Byggnader och mark	7	3 657	3 796
Inventarier	8	11 754	10 360
		15 411	14 156
Finansiella anläggnings- tillgångar			
Aktier i intresseföretag	9	1 448	1 445
		1 448	1 445
Summa anläggnings- tillgångar		16 859	15 601
Omsättningstillgångar			
Varulager			
Färdiga varor och handelsvaror		343	658
		343	658
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		3 897	20 073
Övriga fordringar	10	987	3 449
Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	11	15 118	6 261
		20 002	29 783
Kortfristiga placeringar och likvida medel			
Kassa och bank		53 916	42 378
Kortfristiga placeringar	12	76 678	60 595
		130 594	102 973
Summa omsättnings- tillgångar		150 939	133 414
SUMMA TILLGÅNGAR		167 798	149 015

Belopp i kkr	Not	2017-12-31	2016-12-31
EGET KAPITAL OCH SKULDER			
Eget kapital			
Donationskapital		9 118	1 818
Värdesäkringskapital		16 870	16 870
Ändamålsbestämda medel		80 770	85 080
Balanserat kapital		12 023	5 238
Summa eget kapital		118 781	109 006
Långfristiga skulder			
Skulder till intresseföretag		2 005	2 005
		2 005	2 005
Kortfristiga skulder			
Leverantörsskulder		7 308	9 193
Skuld erhållna ej nyttjade bidrag	13	13 685	11 311
Övriga skulder	14	4 363	4 508
Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	15	21 656	12 992
		47 012	38 004
SUMMA EGET KAPITAL OCH SKULDER		167 798	149 015

Förändring av eget kapital

Belopp i kronor	Donationskapital	Värdesäkringskapital	Ändamålsbest.medel	Balanserat kapital	Summa Eget kapital
Ingående balans 2017	1 818	16 870	85 080	5 238	109 006
Reserveringar	7 300		14 944		22 244
Nyttjande			-19 254		-19 254
Årets resultat				6 785	6 785
Utgående balans 2017	9 118	16 870	80 770	12 023	118 781

Donationskapital avser gåvor för vilka i huvudsak endast avkastningen får utnyttjas. Värdesäkringskapital är kapitalet enligt Naturskyddsföreningens stadgar § 26. Där anges att kapitalets minsta storlek beslutas av riksstyrelsen och att strävan är att kapitalet ska uppgå till 30 procent av det gångna verksamhetsårets totala lönekostnader inklusive sociala avgifter. Ändamålsbestämda medel är gåvor och insamlingar där givaren eller föreningen bestämt att medlen ska gå till ett visst ändamål. Kapital under denna rubrik är en sammanställning av poster med olika ändamålsbegränsningar. Kapitalet nyttjas löpande inom de begränsningar som bestämts. Balanserat kapital är ej öronmärkta medel helt fria att nyttjas för de ändamål och den verksamhet som föreningens stadgar föreskriver.

Kassaflödesanalys

Belopp i kkr	20170101–20171231	20160101–20161231
Den löpande verksamheten		
Resultat efter finansiella poster	9 775	-2 728
Justeringar för poster som inte ingår i kassaflödet, med mera	3 198	1 502
	12 973	-1 226
Kassaflöde från den löpande verksamheten före förändringar av rörelsekapital	12 973	-1 226
Kassaflöde från förändringar i rörelsekapital		
Ökning(-)/Minskning (+) av varulager	315	100
Ökning(-)/Minskning (+) av rörelsefordringar	9 781	-18 246
Ökning(+)/Minskning (-) av rörelseskulder	9 008	1 654
Kassaflöde från den löpande verksamheten	32 077	-17 718
Investeringsverksamheten		
Förvärv av materiella anläggningstillgångar	-4 456	-9 474
Avyttring av materiella anläggningstillgångar	-	465
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-4 456	-9 009
Årets kassaflöde	27 621	-26 727
Likvida medel och kortfristiga placeringar vid årets början	102 973	129 700
Likvida medel och kortfristiga placeringar vid årets slut	130 594	102 973

Noter

Belopp i kkr om inget annat anges

NOT 1 Redovisnings- och värderingsprinciper

Föreningens redovisnings- och värderingsprinciper överensstämmer med Årsredovisningslagen (ÅRL), Bokföringsnämndens allmänna råd BFAR 2012:1 (K3) och FRIL:s Styrande riktlinjer för årsredovisning. Principerna är oförändrade jämfört med föregående år.

Resultaträkningen

Verksamhetsintäkter

Endast det inflöde av ekonomiska fördelar som Naturskyddsföreningen erhållit eller kommer att erhålla för egen räkning redovisas som intäkt. Intäkter värderas, om inget särskilt anges nedan, till det verkliga värdet av det som erhållits eller kommer att erhållas. Nedan beskrivs, för respektive intäktspost, när intäktsredovisning sker.

Medlemsavgifter

Medlemsavgifter omfattar inbetalningar för medlemskap i Naturskyddsföreningen. Medlemsavgifter redovisas vid inbetalning från medlemmen och intäktsredovisas över den tidsperiod som avses.

Gåvor och bidrag

En transaktion i vilken Naturskyddsföreningen tar emot en tillgång eller en tjänst som har ett värde, utan att ge tillbaka motsvarande värde i utbyte, är en gåva eller ett erhållit bidrag. Om tillgången eller tjänsten erhålls därför att Naturskyddsföreningen uppfyllt eller kommer att uppfylla vissa villkor och om Naturskyddsföreningen har en skyldighet att återbetala till motparten om villkoren inte uppfylls, är det ett erhållit bidrag. Är det inget bidrag är det en gåva.

Gåvor

Gåvor redovisas som huvudregel som intäkt när de erhålls. Gåvor av exempelvis aktier, fastigheter och konst intäktsredovisas vid gåvotillfället. En gåva som intäktsförts redovisas antingen som en tillgång eller en kostnad beroende på om gåvan förbrukas direkt eller inte. Gåvor som Naturskyddsföreningen avser att stadigvarande bruka i verksamheten redovisas som anläggningstillgångar. Övriga gåvor redovisas som omsättningstillgångar. Gåvor värderas som huvudregel till verkligt värde vid gåvotillfället. I de fall Naturskyddsföreningen har lämnat en ersättning för att erhålla gåvan minskas gåvans värde med ersättningen.

Bidrag

Bidrag redovisas som intäkt när villkoren för att erhålla bidraget har uppfyllts. Erhållna bidrag redovisas som skuld till dess villkoren för att erhålla bidraget uppfylls. Bidrag som erhållits för att täcka vissa kostnader (t.ex. för administration) redovisas samma räkenskapsår som den kostnad bidraget är avsett att täcka. Bidrag som hänför

sig till en anläggningstillgång minskar anskaffningsvärdet. Erhållna bidrag värderas till det verkliga värdet av den tillgång som föreningen har fått eller kommer att få.

Nettoomsättning

Intäkt vid försäljning av varor redovisas normalt vid försäljningstillfället. Prenumerationer redovisas som intäkt linjärt över prenumerationstiden.

Verksamhetskostnader

Medlemskostnader

Medlemskostnader är kostnader för värvning och förnyelse av medlemmar, medlemsvård, medlemsregister samt kostnader för medlemstidningen Sveriges Natur.

Ändamålskostnader

Ändamålskostnader är sådana kostnader, direkta och indirekta, som kan hänföras till föreningens stadgade verksamhet, inklusive opinionsbildning. Kostnader för administration som uppstår som en direkt följd av en aktivitet/projekt inom ändamålet räknas som ändamålskostnad.

Insamlingskostnader

Med insamlingskostnader menas kostnader för insamlingsarbete som riktar sig mot samtliga givare, d.v.s. för att generera intäkter i form av gåvor, testamenten och donationer såväl från privatpersoner som från företag och organisationer. Även kostnader för varumärkesbyggande, profilering och positionering ingår här.

Administrationskostnader

Administrationskostnader utgörs av kostnader för bl.a. ledning, ekonomifunktion, personalavdelning, vaktmästeri, styrelsemöten, revision och hyra. Av dessa utgör exempelvis ekonomifunktion, IT, vaktmästeri och lokalhyra samkostnader som utfördelas på samtliga verksamhetskostnader.

Leasing

Naturskyddsföreningens alla leasingavtal redovisas som operationella, det vill säga leasingavgiften (inklusive första förhöjd hyra) redovisas linjärt över leasingperioden.

Ersättningar till anställda

Löpande ersättningar till anställda i form av löner, sociala avgifter och liknande kostnadsförs i takt med att de anställda utför tjänster. Eftersom alla pensionsförpliktelser klassificerats som avgiftsbestämda redovisas en kostnad det år pensionen tjänas in.

Balansräkningen

Tillgångar, skulder och avsättningar värderas till anskaffningsvärde om inget annat anges nedan.

NOT 1 fortsättning

Materiella och immateriella anläggningstillgångar

Materiella och immateriella anläggningstillgångar värderas till anskaffningsvärde minskat med avskrivningar enligt plan (och ev. nedskrivningar). Bidrag som hänför sig till en anskaffning av en anläggningstillgång har minskat anskaffningsvärdet. Naturskyddsföreningens byggnader har delats upp i betydande komponenter. Avskrivning sker linjärt över tillgångens beräknade nyttjandeperiod. Följande avskrivningstider tillämpas:

Anläggningstillgångar	År
Materiella anläggningstillgångar:	
Fastigheter (byggnader och markanläggningar)	25–50
Maskiner och inventarier (samt anpassad programvara, t.ex. ekonomi- och medlemsystem)	5
Datorutrustning och program (standardprogramvara)	3

Finansiella tillgångar

Vid anskaffningstidpunkten värderas finansiella tillgångar till anskaffningsvärde med tillägg för direkta transaktionsutgifter. Efter det första redovisningstillfället värderas kortfristiga placeringar enligt lägsta värdets princip, d.v.s. till det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet på balansdagen.

Kundfordringar värderas individuellt till det belopp som beräknas inflyta. Fordran på medlemsavgifter tas inte upp som fordran om det inte finns en legal fordran på medlemmen.

Efter första redovisningstillfället värderas långfristiga finansiella tillgångar som inte är räntebärande till anskaffningsvärde (med avdrag för ev. nedskrivning).

Långfristiga räntebärande tillgångar, exempelvis obligationer, värderas till upplupet anskaffningsvärde med tillämpning av effektivräntemetoden (med avdrag för nedskrivning).

Alla tillgångar som innehas för riskspridning anses ingå i en värdepappersportfölj och betraktas därmed som en post vid värdering enligt lägsta värdets princip respektive vid nedskrivningsprövning.

Fordringar och skulder i utländsk valuta värderas till balansdagens kurs.

Lager av handelsvaror

Handelsvaror värderas, med tillämpning av först-in först-ut-principen, till det lägsta av anskaffningsvärdet och nettoförsäljningsvärdet på balansdagen.

Ändamålsbestämda medel

I posten Ändamålsbestämda medel i Eget kapital redovisas ännu inte förbrukade gåvor och andra ändamålsbestämda medel.

Skuld för erhållna ej nyttjade bidrag

I de fall Naturskyddsföreningen erhållit bidrag men ännu inte uppfyllt villkoren, redovisas en skuld.

Den 21 februari i år delade Postkodlotteriet ut 2017 års överskott på 1,1 miljarder kronor till sina drygt 50 förmånstagare. På bilden syns Rickard Sjöberg, programledare, Cecilia Bergendahl, Managing Director – båda Postkodlotteriet – Karin Lexén, Generalsekreterare Naturskyddsföreningen och Anders Årbrandt, Managing Director, Postkodlotteriet.

NOT 2 Insamlade medel

Gåvor som redovisas i resultaträkningen	2017	2016
Allmänheten	55 916	42 088
Företagssamarbete	5 839	5 870
Stödföretag	898	720
Miljöfundsintäkter	9 955	15 616
Generell gåva	2 109	1 660
Postkodlotteriet	15 000	15 000
Summa insamlade medel	89 717	80 954

Bidrag som redovisats som intäkt		
Sida	60 937	62 084
Kemikalieinspektionen	406	839
Naturvårdsverket	2 810	2 592
Viltvårdsfonden	-	425
Miljönämnden i Göteborg	462	-
Konsumentverket och Vinnova	625	689
Jordbruksverket	293	581
Länsstyrelser och Regionstyrelse Skåne	-	607
Energimyndigheten	-	105
EU-bidrag	539	1 064
Hav- och vattenmyndigheten	1 355	1 520
Postkodlotteriet	3 223	4 249
Svenskt Friluftsliv	4 360	3 082
Alvins fond	220	180
M-C Cronstedts Stiftelse	380	-
Lunds kommun	257	-
074 Miljöförvaltning i Malmö stad	195	
Övriga bidrag	478	85
Summa bidrag	76 540	78 102

Not 3 Nettoomsättning

	2017	2016
Årets bok	292	1 746
Licensintäkter Bra Miljöval	12 385	12 718
Annonsintäkter tidningen Sveriges Natur	1 459	1 507
Övriga försäljningsintäkter	439	1 062
Summa nettoomsättning	14 575	17 033

NOT 4 Verksamhetskostnader

Leasing

Föreningen leasar framförallt kontorslokaler och vissa kontorsmaskiner vid lokalerna i Stockholm och Göteborg. Kostnadsförda leasingavgifter utöver lokalhyra uppgår till 454 tkr (370).



NOT 4 fortsättning

Framtida leasingavgifter förfaller enligt följande:	2017-12-31	2016-12-31
Inom 1 år	6 006	5 679
1 till 5 år	7 339	12 778
Summa	13 345	18 457

Avtalet om lokalhyra i Stockholm sträcker sig till 2019-09-30 och förlängs automatiskt med tre år om det inte sägs upp senast 12 månader innan avtalet löper ut. Årskostnad ca 4,7 mkr. Avtalet om lokalhyran i Göteborg sträcker sig till 2021-12-31 och förlängs automatiskt med tre år om det inte sägs upp senast 9 månader innan avtalet löper ut. Årskostnad ca 1,1 mkr.

Ändamålskostnader	2017	2016
Natur- och miljövärdprojekt	60 245	59 160
Internationellt miljöarbete	67 962	69 463
Kommunikation	17 490	18 481
Lokalt och regionalt arbete	20 465	17 746
	166 162	164 850

I medlen som delats ut till lokalt och regionalt arbete ingår återbäring som utgör 35 procent av föregående års medlemsavgifter

	2017	2016
Återbäring kretsar inklusive utökat grundbidrag	3 614	3 627
Återbäring länsförbund	1 711	1 703
Återbäring regionala kanslier	4 444	4 778
Projektbidrag till natur- och miljöprojekt	889	917
Nätverkskoordinatörer	574	641
Övrigt lokalt och regionalt arbete	1 015	957
Summa återbäring	12 247	12 623

Not 5 Medelantal anställda, personalkostnader och arvoden till styrelsen

Medelantalet anställda	2017	2016
Kvinnor	91	91
Män	52	51
Totalt	143	142

Medeltalet anställda har beräknats genom att betalda närvarotimmar under perioden har ställts i relation till en inom föreningen normal årsarbetstid (1860h). I närvarotimmar ingår betald semester, sjukfrånvaro (betald) och komplement, men ej övertidstimmar.

Sjukfrånvaro	2017	2016
Total sjukfrånvaro som en andel av ordinarie arbetstid	6,7 %	7,6 %
Andel som avser sammanhängande sjukfrånvaro>60 dagar	46,9 %	47,3 %
Sjukfrånvaro fördelad efter kön:		
Kvinnor	8,1 %	9,2 %
Män	4,2 %	4,8 %
Sjukfrånvaro fördelad efter ålderskategori:		
29 år eller yngre	8,0 %	7,1 %
30–49 år	5,8 %	7,5 %
50 år eller äldre	7,9 %	8,3 %

NOT 5 fortsättning

I sjukfrånvaro ingår ej anställda som har varit sjukskrivna mer än 10 år

Löner, andra ersättningar och sociala kostnader	2017	2016
Löner		
Styrelse och generalsekreterare	2 050	1 900
Övriga anställda	61 750	57 379
Summa löner	63 800	59 279

Andra ersättningar		
Styrelse och generalsekreterare	11	2
Övriga anställda	435	415
Summa andra ersättningar	446	417

Sociala kostnader		
Styrelse och generalsekreterare	1 174	986
varav pensionskostnader	439	319
Övriga anställda	25 812	23 555
varav pensionskostnader	5 144	4 432
Summa sociala kostnader	26 986	24 541
varav pensionskostnader	5 583	4 751

Löner och andra ersättningar till ordförande, vice ordförande	2017	2016
Johanna Sandahl, ordförande sedan 2012	738	712
Stina Lindblad, 1:e vice ordförande sedan 2014	295	221
Salomon Abresparr, 2:e vice ordförande från jan 2017, vald på stämman 2016	106	
Mårten Wallberg, vice ordförande sedan 2014 och fram till nov 2016.		177
Svante Axelsson, kanslichef, slutat sin anställning augusti 2016		578
Karin Lexén, generalsekreterare sedan mars 2017	717	

I löner och andra ersättningar till riksstyrelsen ingår arvode till styrelseledamöterna för 2017 med 1 661 kr (1 602 kr) per heldag och styrelsemöte. Styrelsemöte hålls ca 9 gånger per år. Beloppet utgör 2,7 procent av aktuellt inkomstbasbelopp, som för 2017 var 61 500 kr (59 300 kr).

Föreningens ordförande Johanna Sandahl är heltidsarvoderad enligt stämmobeslut och erhåller arvode motsvarande ett inkomstbasbelopp per månad, motsvarande 61 500 kr 2017.

Förste vice ordförande Stina Lindblad och andre vice ordförande Salomon Abresparr är deltidisarvoderade och erhåller 40 respektive 13 procent av inkomstbasbeloppet per månad. Övertids- och mertidsersättning utgår ej. Traktamenten tas ej ut. Föreningens ordförande och vice ordförande omfattas inte av anställningstrygghet genom LAS. Generalsekreteraren Karin Lexén är riksföreningens högste tjänsteman och rapporterar till styrelsens ordförande. Hennes månadslön är 71 000 kr, med pension enligt kollektivavtal. Från maj 2018, och sedan årligen, ändras lönen motsvarande genomsnittet i Arbetsgivaralliansens kollektivavtal. Ingen ersättning för övertid, jour, restid eller obekvämt arbetstid utgår.

Föreningens ordförande och generalsekreterare har årskort hos SJ som föreningen betalar och som förmånsbeskattas vid privat användning.

NOT 5 fortsättning

Ideellt arbete

De ideellt engagerade i föreningens verksamhet har omfattat minst 10 000 personer.

Av dessa har mer än 3 000 personer haft olika förtroende-uppdrag i föreningens lokala kretsar och regionala länsförbund. Deras nedlagda tid uppskattas till ca 720 000 timmar.

Avtal om avgångsvederlag

Föreningens ordförande har avtal om avgångsvederlag med sex månaders lön.

Avgångsvederlaget faller ut till ordföranden om hennes uppdrag avslutas, oberoende av om det är från föreningens eller ordförandens sida. För de bägge vice ordföranden gäller att tre månaders avgångsvederlag faller ut. På dessa avgångsvederlag sker ingen pensionsavsättning.

Om föreningens ordförande eller vice ordförande uppbär lön eller ersättning från annan syssla under den tid avgångsvederlaget utgår, reduceras avgångsvederlaget med motsvarande belopp.

Generalsekreteraren, som är riksföreningens högsta tjänsteman, har inget avgångsvederlag.

Avtalet med generalsekreteraren gäller till mars 2022. En uppsägningstid på sex månader gäller dessförinnan. Om Naturskyddsföreningen säger upp avtalet, kan styrelsens ordförande arbetsbefria generalsekretären under uppsägningstiden.

Lån till ledande befattningsinnehavare och transaktioner med närstående

Naturskyddsföreningen har inte lämnat lån eller ställt pant till förmån för någon styrelseledamot, generalsekreterare eller kanslichef.

Naturskyddsföreningen har inte genomfört några betydande transaktioner med närstående till personer inom Naturskyddsföreningen.

Löner och andra ersättningar fördelade per land	2017	2016
Sverige	64 246	59 279
Totalt	64 246	59 279

Könsfördelningen bland styrelseledamöter och ledande befattningshavare	2017	2016
Riksstyrelse		
Kvinnor	7	7
Män	6	6
Totalt	13	13

Ledningsgrupp		
Kvinnor	6	6
Män	5	7
Totalt	11	13

Not 6 Resultat från övriga värdepapper och fordringar som är anläggningstillgångar

	2017	2016
Resultat från värdepapper		
Utdelningar	1 069	1 392
Realisationsresultat vid försäljningar	4 400	-1 808
Arvode för kapitalförvaltning	-386	-358
Summa Resultat fr. värdepapper	5 083	-774

Not 7 Byggnader och mark

	2017-12-31	2016-12-31
Osaby säteri	4 149	4 149
Lilla Karlsö	3 886	3 886
Ryssa, Mora kommun	211	211
Del av Aktse 1:1	97	97
Övriga fastigheter	6	6
Summa anskaffningsvärde	8 349	8 349

Ackumulerade anskaffningsvärden:		
Vid årets början	8 349	8 814
Nyanskaffningar /avyttrat		-465
	8 349	8 349

Ackumulerade avskrivningar enligt plan:		
Vid årets början	-4 553	-4 415
Årets avskrivning enligt plan	-139	-138
	-4 692	-4 553
Redovisat värde vid årets slut	3 657	3 796

Not 8 Maskiner, inventarier, datorer och program

	2017-12-31	2016-12-31
Ackumulerade anskaffningsvärden:		
Vid årets början	28 927	19 454
Nyanskaffningar	4 456	9 473
	33 383	28 927

Ackumulerade avskrivningar enligt plan:		
Vid årets början	-18 567	-17 204
Årets avskrivning enligt plan enligt anskaffningsvärden	-3 062	-1 363
	-21 629	-18 567
Redovisat värde vid årets slut	11 754	10 360

Nyanskaffningar 2017 avser bl.a. investeringar i nytt CRM-system 3 539 tkr (8 563 tkr), analysverktyg 399 tkr (0), ny webb 0 (513 tkr), övrigt 518 tkr (249).

Not 9 Aktier och andelar i intresseföretag

	2017-12-31	2016-12-31
Ackumulerade anskaffningsvärden:		
Vid årets början	1 445	1 445
Värdetförändring	3	
Redovisat värde vid årets slut	1 448	1 445

Specifikation av föreningens innehav av aktier och andelar i intresseföretag

Ägarandelen av kapitalet avses, vilket även överensstämmer med andelen av rösterna för totalt antal aktier.

Organisation, organisationsnummer.	Antal andelar	i %	Redovisat värde
Naturskyddsföreningen Förlag AB, 556449-9407	1 500	100	1 424
AB Smålands Taberg, 556038-5873	8 000	100	8
KRAV ekonomisk förening, insatskapital			10
Lilla Luleälvsvägarnas samfällighet, andel i Aktse 2:1			6
Summa innehav			1 448

Not 10 Övriga kortfristiga fordringar

	2017-12-31	2016-12-31
Skattekonto	117	194
Stiftelsen V&E Gustafssons Naturvårdsfond	191	1 345
Föreningen Smålands Natur	18	35
Stiftelsen Naturräddarfonden	-	942
Fordran Arbetsmarknadsverket	37	
Övriga	624	933
Summa övriga kortfristiga fordringar	987	3 449

Not 11 Förutbetalda kostnader och upplupna intäkter

	2017-12-31	2016-12-31
Förutbetalda hyreskostnader	1 429	1 092
Förutbetalda försäkringar	76	75
Viltvårdsfonden	-	425
EPM	147	242
Mysoft, underhåll	-	98
Visby konferens	344	313
Intäkter från Ikea till Natursnokarna	-	184
Kundo	108	108
Arv	11 489	2 771
Eskilstuna kommun		188
Apsis Newsletter	46	143
Apotek Hjärtat	270	-
Hogia Public System	269	
Multisoft AB	131	
MQ Retail	105	
Getty Images	112	
Övriga interimfordringar	592	622
Summa förutbetalda kostnader och upplupna intäkter	15 118	6 261

Not 12 Kortfristiga placeringar

	2017-12-31	2017-12-31	2016-12-31	2016-12-31
	Bokfört värde	Marknadsvärde	Bokfört värde	Marknadsvärde
Aktier/aktiefonder	64 187	68 465	48 195	51 672
Räntebärande papper	12 491	11 982	12 400	12 782
Summa kortfristiga placeringar	76 678	80 447	60 595	64 454

I enlighet med föreningens kapitalplaceringspolicy görs investeringar endast i värdepapper utgivna av företag eller motsvarande som enligt föreningens bedömning bedriver sin verksamhet, internt och externt, på ett miljöriktigt och övrigt etiskt sätt. Härvidlag tillämpas bland annat positiva och negativa kriterier för urvalet av placeringsobjekt. Det förra innebär att företag och branscher gynnas tack vare t.ex. sin miljöteknik, återvinning eller rening. Det senare innebär att olika branscher och företag utesluts på grund av exempelvis allvarlig miljöpåverkan. Kapitalplaceringspolicyn reglerar även riskspridning, vilket innebär att medel fördelas över olika tillgångsslag.

Not 13 Skuld erhållna ej nyttjade bidrag

	2017-12-31	2016-12-31
Sida	8 293	1 353
Statsbidrag	1 068	2 626
Postkodlotteriet	2 673	5 851
EU-medel	783	331
Kemikalieinspektionen	868	-
Övrigt	-	1 150
Summa skuld erhållna ej nyttjade bidrag	13 685	11 311

Bidrag som har bokförts som skuld (inklusive Postkodlotteriet) avser medel för projekt som kommer att genomföras efter resp. årsbokslut. Dessa resultatförs enligt avtal under det/de år medlen ianspråkats.

Not 14 Övriga skulder

	2017-12-31	2016-12-31
Personalens källskatt och sociala avgifter	2 960	3 164
Sida	577	157
Stiftelsen Naturräddarfonden	241	-
Naturvårdsverket	188	248
Övrigt	397	939
Summa övriga skulder	4 363	4 508

Not 15 Upplupna kostnader och förutbetalda intäkter

	2017-12-31	2016-12-31
Semesterlöner och upplupna löner samt sociala kostnader	6 719	6 048
Revision	312	482
IKEA, Energifallet	1 500	1 500
Cronstedts Stiftelse	501	-
Strömberg Distribution AB	116	529
Årsbok	-	49
Förutbetalda medlemsintäkter	3 865	1 728
Postkodlotteriet	7 000	
Stödföretag	605	
Monterosa	-	249
Trafikverket	300	300
Sidamedel	0	739
Norrenergi AB	161	
Övriga	577	1 368
Summa upplupna kostnader och förutbetalda intäkter	21 656	12 992

Not 16 Väsentliga händelser efter räkenskapsårets utgång

Naturskyddsföreningen är förmånstagare i Postkodlotteriet och har beviljats medel från Postkodlotteriets specialprojektsfond för tre större satsningar 2018 och framåt. *Skyddat Hav – marina reservat, Naturkollen – medborgarforskning för biologisk mångfald* samt *Inga konstigheter – för ett giftfritt jordbruk* tillsammans med Hungerprojektet.

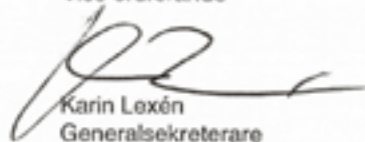
Underskrifter

Stockholm den 23 mars 2018

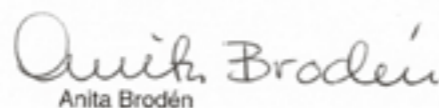

Johanna Sandahl
Ordförande


Salomon Abresparr
Vice ordförande


Stina Lindblad
Vice ordförande


Karin Loxén
Generalsekreterare


Bo Jönson
Skattmästare


Anita Brodén

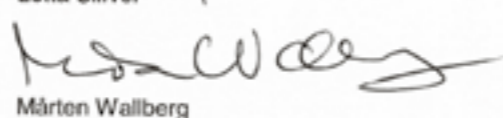

Carolina Klüft


Per Erik Mukka


Jimmy Lindsjö


Lotta Silfver


Marie Andersson


Märten Wallberg


Pia Lindeskog


Johan Andersson
Fältbiologernas representant

Vår revisionsberättelse har lämnats den 23 mars 2018


Lars Erik Engberg
Auktoriserad revisor
Allegretto Revision AB


Anneli Carlsson


Kåre Olsson

Revisionsberättelse

Till riksstämman i Svenska Naturskyddsföreningen, org.nr 802002-4280

Rapport om årsredovisningen

Uttalanden

Vi har utfört en revision av årsredovisningen för Svenska Naturskyddsföreningen för räkenskapsåret 2017.

Enligt vår uppfattning har årsredovisningen upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och ger en i alla väsentliga avseenden rättvisande bild av föreningens finansiella ställning per den 31 december 2017 och av dess finansiella resultat för året enligt årsredovisningslagen. Förvaltningsberättelsen är förenlig med årsredovisningens övriga delar.

Grund för uttalanden

Vi har utfört revisionen enligt International Standards on Auditing (ISA) och god revisionssed i Sverige. Revisorernas ansvar enligt dessa standarder beskrivs närmare i avsnitten Den auktoriserade revisorns ansvar samt Övriga revisorers ansvar.

Vi är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisionssed i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för våra uttalanden.

Annan information än årsredovisningen

Det är styrelsen som har ansvaret för den andra informationen. Den andra informationen består av verksamhetsberättelse (men innefattar inte årsredovisningen och vår revisionsberättelse avseende denna).

Vårt uttalande avseende årsredovisningen omfattar inte denna information och vi gör inget uttalande med bestyrkande avseende denna andra information.

I samband med vår revision av årsredovisningen är det vårt ansvar att läsa den information som identifieras ovan och överväga om informationen i väsentlig utsträckning är oförenlig med årsredovisningen. Vid denna genomgång beaktar vi även den kunskap vi i övrigt inhämtat under revisionen samt bedömer om informationen i övrigt verkar innehålla väsentliga felaktigheter.

Om vi, baserat på det arbete som har utförts avseende denna information, drar slutsatsen att den andra informationen innehåller en väsentlig felaktighet, är vi skyldiga att rapportera detta. Vi har inget att rapportera i det avseendet.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för att årsredovisningen upprättas och att den ger en rättvisande bild enligt årsredovisningslagen. Styrelsen ansvarar även för den interna kontroll som den bedömer är nödvändig för att upprätta en årsredovisning som inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel.

Vid upprättandet av årsredovisningen ansvarar styrelsen för bedömningen av föreningens förmåga att fortsätta

verksamheten. De upplyser, när så är tillämpligt, om förhållanden som kan påverka förmågan att fortsätta verksamheten och att använda antagandet om fortsatt drift. Antagandet om fortsatt drift tillämpas dock inte om styrelsen avser att likvidera föreningen, upphöra med verksamheten eller inte har något realistiskt alternativ till att göra något av detta.

Den auktoriserade revisorns ansvar

Mina mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen som helhet inte innehåller några väsentliga felaktigheter, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, och att lämna en revisionsberättelse som innehåller mina uttalanden. Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men är ingen garanti för att en revision som utförs enligt ISA och god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka en väsentlig felaktighet om en sådan finns. Felaktigheter kan uppstå på grund av oegentligheter eller fel och anses vara väsentliga om de enskilt eller tillsammans rimligen kan förväntas påverka de ekonomiska beslut som användare fattar med grund i årsredovisningen.

Som del av en revision enligt ISA använder jag professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Dessutom:

- identifierar och bedömer jag riskerna för väsentliga felaktigheter i årsredovisningen, vare sig dessa beror på oegentligheter eller på fel, utformar och utför granskningsåtgärder bland annat utifrån dessa risker och inhämtar revisionsbevis som är tillräckliga och ändamålsenliga för att utgöra en grund för mina uttalanden. Risken för att inte upptäcka en väsentlig felaktighet till följd av oegentligheter är högre än för en väsentlig felaktighet som beror på fel, eftersom oegentligheter kan innefatta agerande i maskopi, förfalskning, avsiktliga utelämnanden, felaktig information eller åsidosättande av intern kontroll.
- skaffar jag mig en förståelse av den del av föreningens interna kontroll som har betydelse för min revision för att utforma granskningsåtgärder som är lämpliga med hänsyn till omständigheterna, men inte för att uttala mig om effektiviteten i den interna kontrollen.
- utvärderar jag lämpligheten i de redovisningsprinciper som används och rimligheten i styrelsens uppskattningar i redovisningen och tillhörande upplysningar.
- drar jag en slutsats om lämpligheten i att styrelsen använder antagandet om fortsatt drift vid upprättandet av årsredovisningen. Jag drar också en slutsats, med grund i de inhämtade revisionsbevisen, om huruvida det finns någon väsentlig osäkerhetsfaktor som avser sådana händelser eller förhållanden som kan leda till betydande tvivel om föreningens förmåga att fortsätta verksamheten. Om jag drar slutsatsen att det finns en väsentlig osäkerhetsfaktor, måste jag i revisionsberättelsen fästa uppmärksamheten på upplysningarna i årsredovisningen om den väsentliga osäkerhetsfaktorn eller, om sådana upplysningar är otillräckliga, modifiera uttalandet om årsredovisningen. Mina slutsatser baseras på de revisionsbevis som

inhämtas fram till datumet för revisionsberättelsen. Dock kan framtida händelser eller förhållanden göra att en förening inte längre kan fortsätta verksamheten.

- utvärderar jag den övergripande presentationen, strukturen och innehållet i årsredovisningen, däribland upplysningarna, och om årsredovisningen återger de underliggande transaktionerna och händelserna på ett sätt som ger en rättvisande bild.

Jag måste informera styrelsen om bland annat revisionens planerade omfattning och inriktning samt tidpunkten för den. Jag måste också informera om betydelsefulla iakttagelser under revisionen, däribland de betydande brister i den interna kontrollen som jag identifierat.

Övriga revisorers ansvar

Vi har utfört en revision enligt revisionslagen och därmed enligt god revisionssed i Sverige. Vårt mål är att uppnå en rimlig grad av säkerhet om huruvida årsredovisningen har upprättats i enlighet med årsredovisningslagen och om årsredovisningen ger en rättvisande bild av föreningens resultat och ställning.

Rapport om andra krav enligt lagar och andra författningar samt stadgar

Uttalanden

Utöver vår revision av årsredovisningen har vi även utfört en revision av styrelsens förvaltning för Svenska Naturskyddsföreningen för räkenskapsåret 2017 i relation till föreningens stadga och stämmobeslut samt gällande lagstiftning.

Vi tillstyrker att riksstämman beviljar styrelsens ledamöter ansvarsfrihet för räkenskapsåret.

Grund för uttalande

Vi har utfört revisionen enligt god revisionssed i Sverige. Vårt ansvar enligt denna beskrivs närmare i avsnittet Den auktoriserade revisorns ansvar respektive Övriga revisorers ansvar. Vi är oberoende i förhållande till föreningen enligt god revisionssed i Sverige. Jag som auktoriserad revisor har i övrigt fullgjort mitt yrkesetiska ansvar enligt dessa krav.

Vi anser att de revisionsbevis vi har inhämtat är tillräckliga och ändamålsenliga som grund för vårt uttalande.

Styrelsens ansvar

Det är styrelsen som har ansvaret för förvaltningen.

Revisorers ansvar

Vårt mål beträffande revisionen av förvaltningen, och därmed vårt uttalande om ansvarsfrihet, är att inhämta revisionsbevis för att med en rimlig grad av säkerhet kunna bedöma om någon styrelseledamot i något väsentligt avseende företagit någon åtgärd eller gjort sig skyldig till någon försummelse som kan föranleda ersättningskyldighet mot föreningen.

Rimlig säkerhet är en hög grad av säkerhet, men ingen garanti för att en revision som utförs enligt god revisionssed i Sverige alltid kommer att upptäcka åtgärder eller försummelser som kan föranleda ersättningskyldighet mot föreningen.

Som en del av en revision enligt god revisionssed i Sverige använder den auktoriserade revisorn professionellt omdöme och har en professionellt skeptisk inställning under hela revisionen. Granskningen av förvaltningen grundar sig främst på revisionen av räkenskaperna och andra formella dokument. Vilka tillkommande granskningsåtgärder som utförs baseras på den auktoriserade revisorns professionella bedömning och övriga valda revisorers bedömning med utgångspunkt i risk och väsentlighet. Det innebär att vi fokuserar granskningen på sådana åtgärder, områden och förhållanden som är väsentliga för verksamheten och där avsteg och överträdelse skulle ha särskild betydelse för föreningens situation. Vi går igenom och prövar fattade beslut, beslutsunderlag, vidtagna åtgärder och andra förhållanden som är relevanta för vårt uttalande om ansvarsfrihet.

Stockholm den 23 mars 2018


Anneli Carlsson


Kåre Olsson


Lars Erik Engberg
Auktoriserad revisor
Allegretto Revision

Naturskyddsföreningen
Verksamhetsberättelse
& årsredovisning 2018

Produktion Naturskyddsföreningen
Redaktör/text Markus Håkansson
Grafisk form BankerWessel
Korrekturläsning Rikard Ehnsjö
Papper Cyclus
Tryck Billes, Göteborg 2018

ISBN 978-91-558-0194-6

Fotografer

Omslag Sebastian Steiner
sid 2–3 Johny Goerend
sid 4, 30, 49, 50 Fredrik Hjerling
sid 5, 39 Malin Sannel
sid 6, 32 Per Bengtsson
sid 10 Tim Graf
sid 11 Nathan Dumplao
sid 12–13 Hero Images
sid 16, Curt-Robert Lindqvist
sid 18 Peter Feghali
sid 20 Anders Asp
sid 21 Stefano Martanto
sid 21 Sara Fröcklin
sid 22 DTP

sid 26 Dawid Sobolewski
sid 29 Maria Rydlund
sid 33 Gunilla Eitrem
sid 34 Elin Vikström
sid 35 Ida Wahllund
sid 39 Johan Jansson
sid 39 John Tellestedt
sid 40 SJ
sid 42 Matt Seymour
sid 44 Rolf Harborn
sid 46 Gymnasieskolan Spyken
sid 47 Maskot
sid 47 Malala UNDP Media Centre
sid 51 Anders Elf

